

משרד החינוך

חוזר המנהלת הכללית

הוראות קבע

עה/2(א)

תשרי התשע"ה - אוקטובר 2014

לתשומת לב המנהלים והמורים

לפי האמור בסעיף 3(א) ל"יתקנות חינוך ממלכתי (סדרי פיקוח) התש"ג-1973", הוראות המנהל הכללי המופיעות בחוזרי המנכ"ל מחייבות את המנהלים ואת המורים, ועליהם לנהוג לפיהן.

חוברת זו מרכזת לנוחותכם את ההוראות שהתפרסמו בחודש שבו היא יצאה לאור. עם זאת, מאחר שחלים מזמן לזמן שינויים ותיקונים בהוראות המנכ"ל, על המשתמש בחוברת מוטלת האחריות לבדוק באתר משרד החינוך אם חלו שינויים בהוראות ממועד פרסום החוברת. יש לפעול בהתאם להנחיות המעודכנות ביותר בכל נושא.

תוכן העניינים

	3.3	ארגון ומינהל
	3.1	ארגון העבודה הפדגוגית
5	3.1-50	התכנית הלאומית ללמידה משמעותית – מבחנים פנימיים כחלק מההערכה על פני הרצף החינוכי
	4.4	בחינות
	4.3	בחינות בגרות
43	4.3-37	התכנית הלאומית ללמידה משמעותית – החטיבה העליונה : זכויות של תלמידים עולים ותלמידים תושבים חוזרים הנבחנים בבחינות הבגרות

3. ארגון ומינהל

3.1 ארגון העבודה הפדגוגית

3.1-50 התכנית הלאומית ללמידה משמעותית – מבחנים פנימיים כחלק מההערכה על פני הרצף החינוכי

מבוא

תמצית

חוזר זה מתווה דרכים לשימוש במבחנים פנימיים כחלק ממתכונת ההערכה בכלל, דהיינו – תוך שילוב כלים חלופיים למבחנים להערכת הישגים ובזיקה למבחנים או לכלי הערכה חיצוניים. החוזר מפרט את ההנחיות לשימוש במבחנים פנימיים ככלי להערכה בכל הנוגע לכמות המבחנים, לאופן השימוש בהם ולאופן שילובם בתהליכי הוראה-למידה והערכה באמצעים מגוונים בכל שכבות הגיל.

ההוראות בחוזר מותאמות לעקרונות ההוראה המשמעותית ולדרכי ההערכה הנגזרות ממנה, ובכללן שינויים במתכונת מבחני המיצ"ב ובמתכונת ההיבחנות בחטיבה העליונה.

עיקר השינויים מההוראות הקודמות

בחינוך היסודי

בכיתה ב' יתקיים מדי שנה מיצ"ב פנימי בשפת-אם עברית וערבית (שלא כבעבר, לא יתקיים בכיתה ב' מבחן חיצוני). מבחן מיצ"ב חיצוני בכיתה ה' ייערך בשלושה מקצועות בלבד – שפת-אם עברית או ערבית, מתמטיקה ואנגלית. בשונה משנים קודמות, לא יתקיים מבחן מיצ"ב במדעים. בכל בית ספר ייערכו מבחני המיצ"ב החיצוני פעם בשלוש שנים (ולא פעם בשנתיים כבעבר), בנוסף לסקר אקלים וסביבה פדגוגית. הסקר יכלול גם היבטים של הטמעה של עקרונות הלמידה המשמעותית ואופני היישום שלה בתהליכי הוראה-למידה-הערכה. בשנים שבהן לא ייערך בבית הספר מבחן חיצוני, הוא יוכל לפנות לראמ"ה בבקשה לשלוח אליו את מבחני המיצ"ב החיצוניים שנערכו באותה שנת לימודים להעברה פנימית. בחמ"ד בוטלו המבחן

החיצוני בתורה בכיתה ד' והמבחן החיצוני בתושב"ע בכיתה ה', וייערכו מבחנים מסכמים פנימיים, אחד בתורה ואחד בתושב"ע, בכיתה ו'.

בחינוך העל-יסודי

חל שינוי במועדי ההיבחנות במיצ"ב. כיתות ח' בבתי הספר השונים ייבחנו פעם בשלוש שנים במיצ"ב חיצוני בארבעה מקצועות ובשאלון אקלים. בשנים שבהן לא ייערך בבית הספר מבחן חיצוני, הוא יוכל לפנות לראמ"ה בבקשה לשלוח אליו את מבחני המיצ"ב החיצוניים שנערכו באותה שנת לימודים להעברה פנימית.

חלופות בהערכה: בחינוך העל-יסודי יצטמצם בהדרגה השימוש במבחנים הפנימיים כגורם הערכה ויורחב השימוש במכלול חלופות הערכה שבתי הספר מתבקשים לאמץ.

התוקף: החל מ-7 באוקטובר 2014.

התחולה: כלל מערכת החינוך.

הסטטוס: החלפה.

חוזרים קודמים באותו נושא

- סעיף 3.1-44 בחוזר עג/1(ב), "מבחנים פנימיים כחלק מהערכה על פני הרצף החינוכי" – **מבוטל**

- סעיף 3.1-33 בחוזר הוראות הקבע סט/1(א), "התחדשות תהליכי ההוראה, הלמידה וההערכה בבית הספר העל-יסודי" – **בתוקף** (וכן סעיף 3.1-39 בחוזר הוראות הקבע עא/4(א), "עבודת גמר ב'בחירה', תיקון ס"ק 5.4.2 בסעיף 3.1-33 בחוזר הוראות הקבע סט/1(א)" – **בתוקף**)

- סעיף 33 בחוזר נג/1, "מבחנים חוץ-בית-ספריים בבתי הספר היסודיים ובחטיבות הביניים" – **מבוטל**

- סעיף 88 בחוזר לט/2, "הנוהל של בחינות פנימיות בביה"ס העל-יסודי" – **מבוטל**.

חוזרים קודמים בנושאים קשורים

- סעיף 3.10-3 בחוזר "הודעות ומידע" עב/6, "הסדרת תהליכי המעבר לחטיבות הביניים העליונות שבפיקוח הפדגוגי של החינוך הממלכתי-דתי" – **בתוקף**

- סעיף 3.10-2 בחוזר "הודעות ומידע" עב/5, "רענון הנחיות בנושא איסור אפליה בקבלת תלמידים לבתי הספר" – **בתוקף**

- סעיף 2.3-8 בחוזר הוראות הקבע עד/7(א), "הקשר בין בית הספר ובין הורים פרודים או גרושים" – **בתוקף**

- סעיף 3.7-62 בחוזר הוראות הקבע עא/4(א), "האיסור לחייב תלמידים להשתתף במבחני מיון לבתי ספר על-יסודיים" – **בתוקף**

- סעיף 3.5-18 בחוזר הודעות ומידע תשע/10, "ימי הלימוד המחייבים – שנת הלימודים התשע"א" (סי"ק 2.3, "ימי חופשה לפני בחינות מתכונת") – **בתוקף**
- סעיף 1.5-1 בחוזר הוראות הקבע תשע/8(ב), "תלמידים מחוננים – תכניות ייחודיות ונהלים להפעלתן וליישומן" – **בתוקף**
- סעיף 8.1-1 בחוזר הודעות ומידע סח/10, "רכז הערכה בית-ספרי" – **בתוקף**
- סעיף 6.6-2 בחוזר הוראות הקבע סח/8(א), "הנוכחות בבית הספר כמרכיב בהערכת ההישגים בחינוך העל-יסודי" – **בתוקף**
- סעיף 4.3-16 בחוזר הוראות הקבע סב/5(א), "ציון בית ספרי (ציון מגן/מסכם)" – **בתוקף** (וכן סעיף 4.3-19 בחוזר הוראות הקבע סג/4(א), "זכות ערעור לתלמיד על הציון הבת ספרי המסכם (הציון השנתי)" – **בתוקף**)
- סעיף 4.1-2 בחוזר הוראות הקבע סח/3(א), "מתכונת ההערכה הארצית ומידע על המיצ"ב החיצוני והפנימי" – **מבוטל**.

התפוצה: המנהלים, המורים, הגננות, המדריכים, רכזי המקצוע, המפקחים ומנהלי תחומי הדעת.

הגורם האחראי

אגפי הגיל במינהל הפדגוגי:

שם היחידה	בעל התפקיד	מספר הטלפון	כתובת הדוא"ל
אגף א' לחינוך קדם-יסודי	מנהלת אגף א' לחינוך קדם-יסודי	03-6896009/10	preschool@education.gov.il
אגף א' לחינוך יסודי	מנהלת אגף א' לחינוך יסודי	02-5603284	yehuditka@educaion.gov.il
אגף א' לחינוך העל-יסודי	מנהלת אגף א' לחינוך על-יסודי	02-5603261	dasibe@education.gov.il

תוכן העניינים

1. כללי
2. הערכה פנימית – המשנה החינוכית
3. תהליכי ההערכה במסגרת גני הילדים
4. תהליכי ההערכה בבית הספר היסודי
5. נוהל עריכת מבחנים פנימיים בבית הספר העל-יסודי (כיתות ז'-י"ב)
6. אחריות בעלי התפקידים במערכת החינוך.

1. כללי

1.1 רקע

הערכה פנימית משמשת חלק בלתי נפרד מתהליך ההוראה-למידה השוטף והיום-יומי המתרחש בכיתות. הערכה פנימית במיטבה משולבת בהוראה ובלמידה ומעצבת אותן. היא מאפשרת לקדם אסטרטגיות של הכוונה עצמית בלמידה, כישורי חשיבה, שיקול דעת ופתרון בעיות, ולתרום להעלאת ההנעה הפנימית בלמידה. תפקיד ההערכה הפנימית לספק למורים ולגננות מידע לצורך משוב ותכנון התהליכים המתרחשים בכיתה ובגן ולשם קידום הישגי הלומדים וניטורם. עובדי ההוראה זקוקים לכלים מגוונים שיאפשרו להעריך מטרות הוראה שונות, תהליכים ותוצרים תוך התייחסות להקשר שהלמידה מתרחשת בו. המבחן הוא אמנם כלי אחד בלבד מבין הכלים הללו, אולם בשנים האחרונות חל בו שימוש רווח, לעתים יתר על המידה ולעתים שלא בהתאמה לגיל הלומדים.

יודגש כי לשימוש תכוף במבחנים כתחליף לכלי הערכה אחרים, שלא למטרות החינוכיות המתאימות ולא בהתאמה לגיל הלומדים, עלולות להיות גם השלכות שאינן רצויות.

ההנחיות שלהלן באות להסדיר את השימוש במבחנים פנימיים כחלק מתהליכי ההערכה בבית הספר באופן שיאפשר שימוש מושכל במבחנים לקידום הלמידה ויצמצם עד כמה שאפשר השלכות שליליות נלוות. אי לכך יש להקפיד לפעול על פי ההנחיות שלהלן בכל הנוגע לכמות המבחנים, לאופן השימוש בהם ולאופן שילובם בתהליכי הוראה-למידה-הערכה.

ככלל אין לקיים מבחני מיון כתנאי קבלה לבית ספר במעבר מבית ספר אחד לאחר או במעבר משלב לימודים אחד לשלב הלימודים הבא, לרבות

במעבר מגן הילדים לכיתה א'. כמו כן אין להשתמש בציוני מבחנים שנערכו בבית ספר אחד כתנאי קבלה לבית ספר אחר.¹

חריגה מכלל זה, בחינוך העל-יסודי בלבד, מותרת במקרים האלה:

א. מותר לקיים מבחן למיון מועמדים לבתי ספר לאמנויות בתחום האמנות הרלוונטי, בהתאם להנחיות בסעיף 3.7-62 בחוזר הוראות הקבע עא/4(א), "האיסור לחייב תלמידים להשתתף במבחני מיון לבתי ספר על-יסודיים"

ב. תתקיים בחינה ארצית אחידה לתלמידי כיתות ח' בחינוך הממלכתי-דתי המעוניינים ללמוד בישיבות ובאולפנות הפנימייתיות הארציות שבפיקוח החמ"ד, על פי ההנחיות בסעיף 3.10-3 בחוזר "הודעות ומידע" עב/6, "הסדרת תהליכי המעבר לחטיבות הביניים ולחטיבות העליונות שבפיקוח פדגוגי של החינוך הממלכתי-דתי".

ג. במגזר החרדי יתנהל תהליך קבלה למוסדות החינוך ויותרו מבחני קבלה אך ורק על פי "הנחיות הרישום לבתי הספר העל-יסודיים – מגזר חרדי" המתפרסמות באתר החינוך המוכר שאינו רשמי באו"ח, בכתובת זו:

EducationCMS/Units/ChinuchMukar/PikuahPedagogi/AlYeNehalimVehanchayot.htm/sodi

זאת בכפיפות להנחיות בסעיף 3.10-2 בחוזר "הודעות ומידע" עב/5, "רענון הנחיות בנושא איסור אפליה בקבלת תלמידים לבתי הספר".

1.2 מטרות החוזר

- א. לקבוע נהלים לשם הסדרת השימוש במבחנים באמצעות –
- הגבלת השימוש במבחנים לאורך הרצף החינוכי – בהתאם לשלבי החינוך ועל פי גיל הלומדים;
 - הצגת מקומם של המבחנים הפנימיים בתהליכי ההוראה-למידה כחלק מן הכלים להערכת הישגי תלמידים, תפקודם והתקדמותם;
 - הצגת תפקידם של המבחנים הפנימיים כחלק ממגוון הכלים העומדים לרשות המורים לבקרה על תהליכי הוראה-למידה;

¹ לאחר הקבלה לבית הספר העל-יסודי אפשר לערוך מבחנים פנימיים לשם שיבוץ תלמידים בקבוצות למידה או במגמות.

- הצגת הפעילות החינוכית והלימודית הנלווית שיש לבצע לצד המבחנים, כגון בחינת הטעויות והלמידה מהן (כמפורט ב-4.2 להלן).

ב. להבהיר מה על בעלי התפקידים במערכת החינוך לעשות וממה עליהם להימנע כדי להבטיח שימוש במבחנים באופן שמחד גיסא תושגנה מטרות ההערכה ומאידך גיסא יופחת ככל האפשר נזק אפשרי לתלמידים ולאיכות תהליכי ההוראה-למידה.

1.3 העקרונות החינוכיים בתשתית החוזר

א. בכל מקרה יהיה השימוש במבחנים פנימיים בנוסף לשימוש בכלים אחרים להערכת הישגי התלמידים (כמפורט ב-2.2 להלן).

ב. הנהלים שיוצגו בחוזר זה יהיו ברורים וידועים לסגלי ההוראה, לתלמידים ולהורים.

ג. השימוש במבחנים ילווה בפעילות חינוכית מתאימה (כמפורט ב-4.2 להלן).

ד. השימוש במבחנים חיצוניים למטרות הערכה פנימית (כגון מיצ"ב פנימי) ייחשב חלק ממערך המבחנים הפנימיים ויחולו עליו הנהלים בחוזר זה.

ה. היקף השימוש במבחנים יהיה מדורג ויותאם לגיל הלומדים ולמאפייניו:

- בגן הילדים לא ייערכו מבחנים פרטניים ו/או קבוצתיים, והילדים לא ידורגו באמצעות ציונים. עם זאת, כחלק מראיית הרצף החינוכי יוצגו ב-3 להלן מטרות ההערכה בגן הילדים, תהליכי ההערכה וכלי ההערכה המתאימים לגן.

- בכיתה א' לא יתקיימו מבחנים, אלא רק מבדק פרטני בקריאה ובכתיבה.

- ככלל, השימוש במבחנים בכיתות בית הספר היסודי יהיה מדורג, כמפורט ב-4 להלן.

- הנהלים לעריכת מבחנים בחינוך העל-יסודי יוצגו בנפרד ב-5 להלן.

2. ההערכה הפנימית – המשנה החינוכית

2.1 ההערכה בשירות הלמידה

הנחת היסוד היא שהערכת הלמידה משלימה את תהליכי ההוראה והלמידה. כל הוראה מתוכננת, בעלת מטרות מוגדרות, שיטתית ורצופה, מחייבת בדיקה מתמדת המספקת למורה ולתלמידים מידע לגבי המידה שבה הושגו המטרות הללו. אי לכך חשוב שההערכה הפנימית, בשונה מההערכה החיצונית, תהיה משולבת בתהליך ההוראה ותאופיין בקשר גומלין מתמשך ורצוף בין המורה לתלמיד.

אלה תפקידי ההערכה הפנימית בהתייחס לנמענים השונים:

- ברמת התלמיד

ההערכה הפנימית משקפת לתלמיד ולהוריו מידע אודות הכישורים והמיומנויות שהוא שולט בהם ואודות אלה שנדרשת בהם התקדמות, וכן מכוונת את התלמיד לאסטרטגיות שכדאי לנקוט כדי להתקדם.

- ברמת המורה

ההערכה הפנימית מספקת מידע למורה לגבי מה שהתלמיד יודע ומסוגל לעשות וכן משוב למורה על האפקטיביות של ההוראה.

שימוש נכון בהערכה מאפשר למורים –

- לתעד את רצף התקדמות התלמידים משלב של שליטה חלקית עד לשלב של שליטה מתקדמת יותר במיומנויות ובתכנים בתחומי הדעת, באסטרטגיות הלמידה והחשיבה, בתפקודים התוך-אישיים והבין-אישיים ובתפקודים הלשוניים;
- לתעד את המידע לגבי התנהגויות למידה של התלמידים כפרטים במצבי למידה שונים לצורך אבחון והתאמת ההוראה;
- לתכנן את ההוראה לכיתה, לקבוצות וליחידים על בסיס הנתונים הנאספים תוך כדי תהליכי ההערכה;
- לחדד את מודעותם לגבי דרך ההוראה שלהם ולגבי פעילותם החינוכית.

ברמה הבית-ספרית

ההערכה הפנימית מספקת מידע לנמענים נוספים בקהילת בית הספר, כמו ההנהלה, רכזי המקצוע, מורים נוספים בצוות ובעלי תפקידים אחרים. מידע כזה נחוץ לקידום תהליכים בית-ספריים כגון תכנון פעולות התערבות ברמת שכבת הגיל, ברמת תחום הדעת וכד', וכן לצורך מתן דין

וחשבון לגורמים בתוך בית הספר ומחוצה לו. כמו כן הערכה פנימית מאפשרת לשאול שאלות בעקבות נתוני ההערכה המתקבלים, לעשות רפלקסיה המבוססת על ראיות ועל התנסויות קודמות, לנהל דיאלוג עם הערכה חיצונית, לאסוף מידע חסר ולהפיק משמעויות חדשות המסייעות להבנה טובה יותר של התהליכים הבית-ספריים.

יש לפעול להשגת איזון בין התפקידים השונים של ההערכה הפנים-בית-ספרית בשלוש הרמות – ברמת התלמיד, ברמת המורה וברמה הבית-ספרית. מידע רחב ומגוון יושג טוב יותר באמצעות שימוש בכלי הערכה מגוונים.

2.2 שימוש בכלי הערכה מגוונים

כל מפגש בין מורה לתלמידיו מספק למורה מידע העשוי לתרום לקבלת ההחלטות שלו באשר להוראה וללמידה ולדרכים לקידום של התלמידים. בבחירת הכלי להערכה ואופן השימוש בו יש לוודא שהכלי יתאים למטרות ההערכה ולמטרות הלמידה וכן למאפייני התלמידים, לגילם ולצורכיהם. את הישגי התלמידים אפשר להעריך הן באמצעות שיח בעל-פה עם תלמיד/ים, הן באמצעות פעולות לימודיות שוטפות והן באמצעות כלי הערכה מובנים, ביניהם מבחנים.

להלן דוגמאות לפעולות לימודיות שגרתיות שיכולות לספק מידע לשם הערכה שוטפת:

- תגובות תלמידים לשאלות המורה או לשאלות ולתגובות של עמיתים תוך כדי השיעור במסגרות הלמידה השונות (מפגש פרטני מורה-תלמיד, קבוצה קטנה, מליאת הכיתה)
- עבודות שונות שהתלמיד מבצע במהלך לימודיו השוטפים, כגון שיעורי בית, דפי עבודה שנעשו על ידי התלמיד באופן פרטני ובקבוצה, עבודות ארוכות טווח כגון נושא אישי או פרויקט לימודי (עבודות אלה יכולות לשמש גם כלי הערכה מובנה כאשר נערך תיעוד מסודר באמצעות פורטפוליו ומחוונים להערכה)
- יומן למידה רפלקטיבי שהתלמיד כותב
- תהליך של למידה בדרך החקר, בהיקפים שונים, שבמהלכו המורה מנחה את התלמידים במיומנויות החקר ושהתוצר שלו יכול להיות עבודה כתובה, מצגת, תוצר יצירתי ועוד, וההערכה תינתן על התהליך ועל התוצר (ראו סעיף 3.1-39 בחוזר הוראות הקבע עא/4(א), "התחדשות תהליכי ההוראה, הלמידה וההערכה בבית הספר העל-יסודי")

- מטלות שבהן התלמיד מוזמן להציג את ידיעותיו ואת תובנותיו באמצעים מיוחדים כגון אמצעים גרפיים (תרשים, מפה, ציור, דגם) או באמצעי ביטוי אחרים כגון המחזה ועוד
 - פעילות עצמאית של התלמיד, בנפרד ו/או עם עמיתים, המלווה בהתבוננות המורה, כגון מעקב אחר השתתפות התלמיד בדיון כיתתי או קבוצתי
 - שיחה במפגש הערכה פרטני מורה-תלמיד.
- לצד ההערכה השוטפת מורים משתמשים בכלי הערכה מובנים באופן מתוכנן ומוגדר. אף שחוזר זה עוסק בעיקר במבחנים פנימיים, מתוארים בו גם חלק מכלי ההערכה העומדים לרשות הגננות והמורים, וזאת בהקשר של שלב הגיל שהם מיועדים אליו (ראו ב-3.4, ב-4.1 וב-5.1).
- כאמור, מבחנים הם כלי הערכה אחד מבין הכלים המובנים הללו. להלן יתואר כלי זה, על יתרונותיו ועל מגבלותיו.

2.3 שימוש במבחנים כחלק מכלי הערכה פנימיים

מבחן הוא כלי הערכה שיטתי, המכיל בדרך כלל מקבץ שאלות המועברות לרוב לכל התלמידים בכיתה בפרק זמן קצוב ובתנאים אחידים, ובודק ידע והבנה בחומר הנלמד, מיומנויות למידה ויכולות חשיבה.

אלה יתרונותיו של המבחן ככלי הערכה:

- המבחן מאפשר לבדוק בזמן קצר היקף רחב יחסית של תכנים ומיומנויות למידה וחשיבה בקרב מספר גדול של תלמידים.
 - המבחן מאפשר להעריך את טיב הביצוע של הפרט, בין ביחס לחומר הלימוד ובין ביחס לתלמידים אחרים.
 - המבחן מעודד לסיכום הלמידה, לחזרה ולבירור של סוגיות ושאלות שלא הובנו כהלכה.
 - מבחן סטנדרטי, המועבר באורח פנימי (כדוגמת מבחן המיצ"ב הפנימי), מאפשר השוואות לאורך זמן והשוואה לנורמות ארציות.
- יחד עם זאת, למבחן ככלי הערכה גם מגבלות לא מעטות:**
- המבחן הוא אירוע בודד ולא נועד לאיסוף מידע שוטף לגבי הלמידה.

- תוצאות המבחן עלולות להיות מושפעות ממצבו של התלמיד בנקודת הזמן המסוימת שבה הוא נערך (כגון חרדה, עייפות, מצב בריאותי לא תקין, קשיים בהתארגנות ובניהול זמן וכד'), וכן מסוג השאלות במבחן ומאופן ניסוחן.
 - במבחן קיים קושי לבודד את הנושא הנבדק מתפקודים אחרים המערבים באיכות הביצוע, כמו יכולת הביטוי בכתב (במיוחד במבחנים פתוחים) והבנת הנקרא.
 - המבחן לרוב אינו מאפשר לבדוק באופן מיטבי כישורי למידה וחשיבה מורכבים, כמו כישורי הכוונה עצמית בלמידה, היכולת לעשות אינטגרציה בין נושאים ותחומי ידע, היכולת לערוך חיפוש מושכל של מידע ממקורות מגוונים, תפקודים בין-אישיים ותוך-אישיים ועוד.
 - תנאי הביצוע של המבחן, כגון מסגרת הזמן המוגבלת, מאיימים על תלמידים רבים ומקשים עליהם לבטא באופן מיטבי את מה שלמדו.
 - לתלמידים אין אפשרות לתקן את תשובותיהם (אלא במבחן חוזר), ולמעשה הם מוערכים על ביצועיהם באמצעות "טיוטה ראשונה" של עבודתם.
- אף שהמבחן הוא כלי אחד מבין רבים, יש לו עוצמה רבה. לעוצמה זו עשויות להיות גם השלכות שליליות. יצירת אווירה מתוחה סביב נושא ההערכה בכלל וסביב המבחנים בפרט ושימוש תכוף מדיי במבחנים – במיוחד בגיל הצעיר – עלולים לגרום לקושי רגשי, חינוכי ולימודי ולהוביל לירידה במוטיבציה הפנימית של התלמיד ללמידה.**
- מבחנים מעצם טיבם בודקים רק חלק ממטרות ההוראה, ולכן שימוש יתר במבחנים עלול לצמצם את תכנית הלימודים בתחומי הדעת, ובכך תפחת התועלת שלשמה הם נועדו.**
- כדי להפחית ככל האפשר מן ההשלכות השליליות של המבחנים יש להימנע מהמפורט להלן:
- שימוש יתר במבחנים פנימיים כהכנה למבחנים חיצוניים, למעט מבחני מתכונת לקראת בחינות הבגרות, על פי בחירת בית הספר
 - צמצום ההוראה, הלמידה וההערכה רק למה שנבדק במבחן חיצוני
 - מיקוד רק בכישורים ובמיומנויות שקל למדוד ולכמת (הדבר חמור במיוחד כשהמבחנים הם כלי ההערכה הבלעדי)
 - יצירה מכוונת של לחץ על תלמידים ועל מורים

- פרסום פומבי של ציוני התלמידים ויצירת אווירה של תחרות ביניהם
 - הפרעה למהלך הלימודים התקין
 - שימוש במבחן כאמצעי ענישה
 - ריבוי מבחנים על חשבון זמן ההוראה (במקרה של העברה תכופה מדי של מבחנים)
 - קביעת ההערכה בתעודה על סמך הביצועים במבחנים בלבד.
- כדי למנוע את ההשפעות השליליות של המבחנים ויחד עם זאת לאפשר שימוש מבוקר ומותאם במבחנים פנימיים יובהרו להלן ההנחיות המחייבות לשימוש במבחנים פנימיים כחלק מכלי ההערכה בשלבי הגיל השונים.

3. תהליכי ההערכה במסגרת גני הילדים

3.1 כללי

בגן הילדים לא ייערכו מבחנים כלל, בין אם פרטניים ובין אם קבוצתיים, והילדים לא ידורגו באמצעות ציונים. בגן יש לעשות שימוש בכלי הערכה חלופיים לשם מעקב ולשם איתור מוקדם של קשיים המצריכים טיפול או הוראה ממוקדת. מיפוי ילדי הגן בהתאם להתקדמותם בתחומי תפקוד וידע שונים (על פי תכנית הליבה) ייערך על ידי הגננת והצוות החינוכי, או על ידי פסיכולוג הגן במידת הצורך, ולא על ידי גורמים חיצוניים למערכת.

3.2 מטרת ההערכה

מטרת ההערכה היא להכיר כל ילד היכרות מעמיקה ולזהות את צרכיו ההתפתחותיים, את העדפותיו, את נטיותיו, את יכולותיו ואת קשייו. היכרות מעמיקה זו תשמש בסיס לבניית תכנית עבודה מותאמת לצרכיו של כל פרט. מעקב לאורך כל השנה יאפשר בקרה על התקדמות הילד ויוביל לקבלת החלטות לגבי המשך תכנית העבודה או לגבי עריכת שינויים בתכנית כאשר הם נדרשים.

3.3 הגורם המעריך

ההערכה תתבצע על ידי הגננת ועל ידי הצוות החינוכי של הגן; זאת משום שיש חשיבות לביצוע ההערכה על ידי דמויות משמעותיות עבור הילדים, דמויות המלוות אותם באופן המבטיח היכרות מעמיקה עם אישיותם

היחודית בסביבתם הטבעית. הגנת וחברות צוות הגן נמצאות לצד הילדים באורח יום-יומי, במצבים שבהם יכולותיהם של הילדים באות לידי ביטוי אופייני באופן טבעי וכחלק משגרת החיים בגן. הגנת מנהלת הגן תרכז את תהליך ההערכה ותאסוף מידע מצוות הגן כולו לצורך הערכת כל ילד וילד בנפרד ולצורך מיפוי הגן כולו.

3.4 כלי ההערכה בגן

הערכת תפקודם של ילדי הגן תיעשה באמצעות כלים המותאמים לגיל הילדים ולמסגרת החינוכית, תוך שמירה על התנהלות המחזקת למידה בסביבה הטבעית. הסביבה הטבעית בגן מאופיינת בסדר יום המאפשר לילדים, בנוסף על למידה המכוונת על-ידי הגנת, גם מרחב להתנסות פעילה וחקר עצמאי בתחומי העניין שלהם. ההערכה תיעשה באמצעות תצפיות מתמשכות לאורך יום הפעילות ובמהלך כל שנת הלימודים.

להלן פירוט כלי ההערכה:

- **כלי תצפית:** באגף לחינוך קדם-יסודי פותח כלי תצפית לגנת ולצוות הגן בשם "מבטים – מסתכלים בסביבה טבעית על ילדים בגן" (משרד החינוך, 2002). הכלי נועד להתבוננות מתמשכת על הילדים הפעילים בסביבות השונות של הגן תוך התמקדות בכל תחומי ההתפתחות של הילדים (אפשר יהיה להשתמש בכלי תצפית נוספים שיקבלו אישור מגורמים מוסמכים באקדמיה ומהאגף לחינוך קדם-יסודי).
- **תוצרי עבודה והתנסויות של ילדים:** כלי נוסף וחשוב מאוד להערכה הוא ההתבוננות בתוצרי משחק, תנועה, יצירה, אוריינות ורישום גרפי ובתוצרי פעילויות המערבות תהליכי חקר והבנה חשבונית.
- **איסוף מידע מהורי הילדים:** ההורים, כשותפים מרכזיים לעבודה החינוכית, יכולים להעביר לגנת במפגש פרטני מידע על תפקודם במסגרת הבית, על מצבי חיים בעלי השפעה על התנהגויותיהם וכל מידע נוסף הנראה להם בעל חשיבות.

3.5 העברת המידע

המידע על תפקוד הילד בגן יועבר להוריו במפגשים פרטניים. העברת מידע להורים פרודים או גרושים תיעשה על פי הנהלים שנקבעו בסעיף 2.3-8 בחוזר עד/א7), "הקשר בין מוסדות החינוך ובין הורים פרודים או גרושים". העברת מידע לכל גורם אחר תהיה בכפיפות לחוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981, ולחוק חופש המידע, התשנ"ח-1998, ועל פי כללי האתיקה המחייבים.

4. תהליכי ההערכה בבית הספר היסודי

4.1 כלים להערכה פנימית בבית הספר היסודי

בחינוך היסודי קיימים כלי הערכה מובנים שפותחו על ידי מומחים ואפשר לעשות בהם שימוש לצד מבחנים שהמורים יוצרים. להלן פירוט של כלי ההערכה המובנים העיקריים שפותחו על ידי מומחים:

א. כלי תצפית

חשוב לאסוף נתונים על צורכי התלמידים ועל הדרכים המתאימות לקידום באמצעות עריכת **תצפיות** על התנהגויותיהם ועל תפקודם במצבי למידה שונים. אפשר לעשות זאת באמצעות הכלי "**התבוננות מכוונת**" להערכת התנהגויות לימודיות שפותח באגף לחינוך יסודי. **מטרתו הייחודית של הכלי** היא הבניית ההתבוננות האינטואיטיבית של המורים בתלמידיהם. הכלי מתאים לשימוש בכל שכבות הגיל בבית הספר היסודי ובכל תחומי התוכן. פרטים על הכלי אפשר למצוא בספר "התבוננות מכוונת" (ר' יצחקי ואחרים, 2005, ירושלים: משרד החינוך ומכון סאלד). השימוש בכלי נועד לשימוש על ידי מורי התלמידים ולצרכים פנימיים בלבד.

ב. מבדק פרטני בקריאה ובכתיבה לכיתה א' (עברית/ערבית)²

מיומנויות הקריאה והכתיבה בשפת-האם הן מיומנויות יסוד, והן משמשות בסיס ללמידה בהמשך. על כן יש לעקוב אחר תהליכי רכישתן אצל כל תלמיד ותלמיד ולפעול לקידומו בהתאם. פותחה גרסה עדכנית של מבדק הקריאה והכתיבה בעברית לכיתה א', והעברתו תחל לפעול בבתי הספר בשנת הלימודים התשע"ה. במבדק נכללות משימות חדשות להערכת היבטי הקריאה, הכתיבה והידע הלשוני, ונקבעו נורמות ארציות המאפשרות למורה להעריך את תפקודם של התלמידים ביחס למצופה מתלמידים בכיתה א'. המועדים להעברת המבדק הפרטני נקבעים על פי ההתקדמות בתהליך ההוראה-למידה.

הגרסה העדכנית של **המבדק בעברית** כוללת את המשימות האלה: קריאה של שמות האותיות, מודעות פונולוגית (צליל פותח, צליל סוגר וצירוף פותח), הבנה של טקסט מושמע, קריאת צירופים של עיצורים ותנועות, קריאת מילים, קריאת מילים לא מוכרות, קריאה

² מבדק הוא כלי הערכה שמטרתו למפות את מצבו של התלמיד לגבי הידע והכישורים שלו בתחום הדעת כדי לבנות תכנית התערבות לקידום הלמידה שלו.

קולית של סיפור קצר, מודעות לשונית, הכתבה והבנת הנקרא של טקסט.

המבדק בערבית פותח בהלימה לתכנית הלימודים ובהסתמך על תיאוריות חדשניות בתחום של התפתחות הקריאה והכתיבה בשפה הערבית, תוך התייחסות למאפייניה הייחודיים של שפה זו ולהשפעתם על רכישת הקריאה והכתיבה בערבית כשפת-אם. המבדק בערבית כולל תשע משימות הבדוקות את ההיבטים האלה: שמות האותיות, צלילי האותיות, מודעות פונולוגית, קריאת צירופים, קריאת מילים (מוכרות ולא מוכרות), קריאה קולית של טקסט, הבנת הנקרא, הבנת הנשמע והכתבה.

פרטים והנחיות על אודות המבדקים בעברית ובערבית אפשר למצוא באתר האינטרנט של ראמ"ה, בכתובת: <http://rama.education.gov.il>, בחלונית "הערכה בית ספרית", בנושא "מיומנויות יסוד".

ג. **ערכת מעק"ב – מיפוי עדכני של קריאה וכתיבה על פי נורמות ארציות**³

זוהי ערכת מבחנים המיועדת לשימוש פנימי של המורה בבית הספר היסודי. הערכה מיועדת למיפוי עדכני של תהליכים בסיסיים בקריאה ובכתיבה בקרב תלמידי כיתות ב' ו' המתקשים בקריאה.

מטרת הערכה היא איתור מוקדם של קשיי קריאה וכתיבה של תלמידים. הערכה מציעה נורמות ארציות מתוקננות ברכיבים האלה: קריאת מילים בודדות, מהירות ודיוק בקריאה ברמת הגיל, ערנות פונמית, קריאת עיצורים ותנועות ואיות.

ד. **מאגרי משימות ביצוע בתחומי דעת שונים**

מאגרי המשימות מכילים משימות ביצוע מורכבות, אינטגרטיביות, המייצגות היבטים שונים של תכניות הלימודים. המשימות מיועדות להעריך תהליכים ותוצרים, כמו גם כישורי למידה וחשיבה מורכבים, כגון ראייה רב-כיוונית, פתרון בעיות, נקיטת עמדה, חשיבה ביקורתית, הסקת מסקנות, תכנון תהליכים ומציאת קשרים. המשימות מתייחסות גם לדרך ארגון הלמידה של לומדים – ביחידים, בזוגות ובקבוצות – ויש משימות שנעשה בהן שילוב של צורות הלמידה הללו. אפשר למצוא את מאגרי המשימות באתר

³ הערכה יצאה בהוצאת מכון מופ"ת ואגודת ניצן.

האינטרנט של ראמ"ה, <http://rama.education.gov.il>, בחלונית "הערכה בית ספרית", בנושא "מאגרי משימות".

ה. ערכה להערכת ראשית קריאה באנגלית בתחילת כיתה ה'

הערכה מיועדת לשימוש המורה לאנגלית בכיתה ה', ומטרתה לסייע באיתור תלמידים מתקשים בקריאה באנגלית ובזיהוי קשיים ספציפיים שיש בהם כדי לפגוע בתהליך רכישת הקריאה.

הערכה מכילה שני חלקים:

- מבדק סינון המועבר לכלל התלמידים בו-זמנית והניתן בשני נוסחים – א' ו-ב' – ומטרתו לאתר את התלמידים המתקשים ברכישת קריאה

- מבדק פרטני המועבר באופן יחידני לאותם תלמידים שזוהו כמתקשים על פי מבדק הסינון.

ו. מבדקים לתלמידים עולים בשכבות ג'-ט'

המבדקים נועדו לבחון מתי ובעזרת איזה סיוע תלמידים עולים יכולים להשתלב בכיתת-האם בקרב בני גילם דוברי העברית. אפשר למצוא את המבדקים לתלמידים העולים באתר האינטרנט של ראמ"ה, בחלונית "הערכה בית ספרית", בנושא "מיומנויות יסוד".

ז. מבחן המיצ"ב הפנימי לכיתה ה' ומבחני המיצ"ב

המיצ"ב הפנימי נועד בראש ובראשונה לקדם ולטפח תרבות הערכה פנים-בית-ספרית שתוביל להעצמתו ולפיתוחו המקצועי של צוות בית הספר. לפיכך השימוש בו הוא בחירה של בית הספר. יוצא דופן הוא מבחן המיצ"ב שפת-אם לכיתות ב' שישלח לכלל בתי הספר והעברתו חובה.

בית ספר שירצה להעביר לתלמידיו את מבחני המיצ"ב הפנימי באחד מתחומי הדעת (או יותר) בשנה נתונה יפנה לראמ"ה בבקשה לקבל עותקים מודפסים של המבחנים. המבחנים יישלחו על ידי ראמ"ה על פי בקשת בית הספר, בליווי המחווני לבדיקה.

בתי הספר יעבירו בעצמם את המבחנים, יבדקו אותם ויעשו בהם שימוש פנימי על פי שיקוליהם הפדגוגיים.

ציוני המיצ"ב הפנימי נועדו לשמש את הנהלת בית הספר ואת צוותו כחלק מההערכה השנתית של התלמידים, ובית הספר אינו נדרש לדווח עליהם לגורם חיצוני כלשהו.

מאחר שתהליכי ההוראה-למידה אינם זהים בבתי ספר שונים, ומאחר שמבחן המיצ"ב הוא סטנדרטי ואחיד, מומלץ כי צוות בית הספר, בסיוע רכז ההערכה הבית-ספרי, יפעיל שיקול דעת בדבר השימוש במיצ"ב הפנימי באופן שייתן מענה מיטבי לצרכיו הפרטניים של בית הספר.

בית הספר רשאי לעשות שימוש בציוני מבחן המיצ"ב הפנימי כתחליף למבחן סיום שנה בתחום הדעת הרלוונטי.

מבחני מדף, מבדקים וכלים נוספים למורה נמצאים באתר האינטרנט של ראמ"ה, בכתובת <http://rama.education.gov.il>, בחלונית "הערכה בית ספרית", בנושא "מבחני מדף".

מידע נוסף על המיצ"ב הפנימי אפשר למצוא גם כן באתר האינטרנט של ראמ"ה, בחלונית "הערכה בית ספרית" בנושא "מיצ"ב פנימי", ובהודעה השנתית העוסקת במבחנים הארציים המתפרסמת בחוזר המנכ"ל "הודעות ומידע" בפתחת כל שנת לימודים.

כלים נוספים המיועדים להערכה פנימית לשם קידום הלמידה נמצאים בתהליך פיתוח. מומלץ להיכנס מעת לעת לאתר ראמ"ה כדי להתעדכן לגבי כלי הערכה חדשים שפיתוחם הסתיים.

4.2 הנחיות פדגוגיות וכללים לשימוש במבחנים בבית הספר היסודי

הערה: לעניין סעיף זה דין "בוחר", "בוחר פתע", "מבדק פתע", "מבחן מדף", "מבחן בית ספרי", "הכתבה" – או כל פעולת הערכה אחרת הנושאת אופי של בחינה ומתקיימת בתנאי ביצוע של בחינה – כדין מבחן.

א. הנחיות פדגוגיות וכללים לשימוש במבחנים בהתייחס לרמה המערכתית הבית-ספרית

1) תכנית המבחנים הבית-ספרית תהיה חלק מתכנית העבודה וההערכה של בית הספר.

התכנית המערכתית תכלול את המרכיבים האלה:

- סוגי המידע שייאסף באמצעות המבחנים, תוך התייחסות למידע שייאסף באמצעות כלי הערכה אחרים
- המבחנים שיינתנו בכל אחד ממקצועות הלימוד (כדי שמספר המבחנים הניתנים בפרק זמן נתון לא יעלה על המפורט ב-4.4 להלן)

- המסקנות וההחלטות המתבססות על תוצאותיהם של המבחנים
 - אופן הארגון של הנתונים
 - אופן המשוב והדיווח לנמענים השונים
 - הפעולות החינוכיות שיש לקיים בעקבות המבחנים.
- (2) יש לתאם את מועדי המבחנים הפנימיים עם מועדי המבחנים החיצוניים כדי לא ליצור עומס יתר של מבחנים.
- (3) מועדי המבחנים במחצית הראשונה בכל המקצועות יהיו ידועים כבר מתחילת שנת הלימודים, ולוח המבחנים יפורסם בפומבי. לוח המבחנים של המחצית השנייה יפורסם בתחילתה של מחצית זו. יחד עם זאת, יש לאפשר גמישות בהתאמת מועד הקיום של מבחנים הלכה למעשה לאור הצרכים הפדגוגיים המתעוררים ולשתף את התלמידים מבעוד מועד בשינויים.
- (4) יש לשתף את ההורים במעקב אחר התקדמותו של התלמיד ואחר הישגיו. כחלק משיתוף זה יש לקיים ישיבת דיווח להורים במועדים קבועים מראש, פעמיים בשנה לפחות.
- (5) יש לנהל תהליכים של הפקת תועלת מהמבחן הן לתכנון ההוראה והן ללמידה של התלמידים מניתוח הטעויות.
- (6) אם בית הספר החליט לקיים מבחן קיץ (או משימת הערכה אחרת) לתלמיד, אין להשתמש בתוצאות כתנאי לעלייה לכיתה הבאה.

ב. הנחיות פדגוגיות וכללים לשימוש במבחנים ברמת הכיתה

(1) כללי

ההנחיות הפדגוגיות והכללים לשימוש במבחנים נועדו להגביר את הפקת התועלת הלימודית והחינוכית מן המבחנים ולצמצם ככל האפשר השלכות רגשיות וחברתיות שליליות העולות להיות למבחנים על התלמידים הצעירים.

2) כללי היבחנות

בנוסף על הנאמר ב-2.3 לעיל יש להקפיד על כללי ההיבחנות הבאים בחינוך היסודי:

- (א) אין לקיים בחינוך היסודי מבחני פתע/בחנים/מבדקי פתע וכיוצא בזה.
- (ב) יש להקפיד על אווירה רגועה בהתייחס למבחנים ולהימנע מיצירת אווירה תחרותית בנושא הציונים.
- (ג) יש לאפשר לתלמיד שרוצה בכך לבצע מבחן חוזר לשם שיפור הציון/ההערכה, אולם אין לחייב תלמיד להיבחן בחינה חוזרת משיקולים שאינם לשם שיפור הלמידה, כמו במקרים של תקלה טכנית או אבדן בחינה.
- (ד) כאשר תלמיד נעדר מבחינה על המורה להבטיח שהוא לא ייפגע בשל ההיעדרות ועליו לשקול אם נתוני ההערכה שבידו מספיקים או שעליו לקיים מבחן מיוחד לאותו תלמיד.
- (ה) יש להקפיד על הלימה בין התכנים ומיומנויות הלמידה והחשיבה המוערכים לבין התכנים והמיומנויות שנלמדו, תוך התחשבות במידת ההכנה הנדרשת לפני המבחן בהתאמה לגיל הלומדים.
- (ו) יש להתאים לגיל הנבחנים את היקף המבחן ואת הזמן שניתן לביצועו, תוך התחשבות בטווח הזיכרון והריכוז של התלמידים ובמשך הזמן הנדרש לביצוע המשימות במבחן (ראו ב-4.3 להלן הוראות מפורטות לפי קבוצות הגיל).
- (ז) במקרה שניתן ציון למבחן, יש להקפיד על שקיפות בנושא המשקל הניתן לכל אחת משאלות/משימות המבחן.
- (ח) אין לשפוט את התלמיד ולהסיק על מידת השליטה שלו בחומר הנלמד אך ורק על סמך ביצועיו במבחנים. ההערכה תתבסס על נתונים מגוונים שהתקבלו באמצעות כלי הערכה מגוונים, ובעיקר על מידע העולה מן הפעילות הלימודית השוטפת (ראו פירוט ב-2.2 לעיל).

(ט) הציון בתעודה יתבסס על הערכות רבות ושונות הנעשות על ידי המורה, ומשקלן היחסי בקביעת הציון יהיה ידוע לתלמידים ולהוריהם.

(3) הכנת התלמידים להתמודדות עם מבחן

הכנת התלמידים להתמודדות עם מבחן היא שלב חשוב בתהליך ההיבחנות והיא נחוצה לביצוע מיטבי של התלמידים. במהלכה יש לפתח אצל התלמידים את ההבנות לגבי מטרות המבחנים ומקומם בהוראה-למידה. אפשר לעשות זאת באמצעים האלה:

- קיום שיחה על התועלת שבמבחנים כמספקים מידע על אודות הידע וההבנה של התלמידים והשימוש במידע זה להכוונת הלמידה ולתכנון הלמידה וההוראה
- מתן הסברים לגבי אופן ההיערכות לקראת המבחן וההתכוונות אליו
- הקניית אסטרטגיות בהתמודדות עם משימות מבחן
- הוראה מפורשת לפיתוח מיומנויות של קריאה מדויקת של השאלה ולהבנתה
- שיתוף התלמידים בהכנת מאגרי שאלות למבחן ובפיתוח מחוונים להערכת משימות מורכבות יותר הכלולות במבחן
- יידוע התלמידים מראש לגבי מטרת המבחן, היקפו ומשכו ועריכת היכרות מוקדמת עם מבנה המבחן ועם מתכונת השאלות שיופיעו בו.

(4) התבוננות בתוצאות המבחן לקידום הלמידה

חשוב שתוצאות המבחן ישמשו את התלמיד לקידום למידתו כחלק מגישה כוללת, שלפיה טעויות הן בסיס ללמידה חדשה וטובה יותר. כדי להבטיח זאת יש לנקוט את הפעולות האלה:

- החזרת מחברות (דפי) המבחן לתלמידים סמוך ככל האפשר למועד עריכתו ולא יאוחר מעשרה ימים מיום קיומו כדי שהפעילות החינוכית בעקבות המבחן תהיה רלוונטית להמשך הלמידה
- מסירת תוצאות המבחן לתלמידים באופן אינטימי ודיסקרטי וברגישות מרבית, תוך התחשבות בהשלכות החברתיות והרגשיות

- במקרה שחושב ציון במבחן, מתן הסבר לכלל התלמידים על אופן חישוב הציון ועל משמעותו ומתן משוב על איכות הביצוע שלהם ועל הפער בינו לבין הביצוע הנדרש וחשיבה משותפת על הדרכים לסגירת פער זה
- במידת הצורך, קיום מפגש פרטני עם תלמידים לדיון על המשוב מן המבחן ועל המשתמע ממנו להמשך הלמידה
- הזמנת התלמידים להעריך את העבודה שלהם באמצעות הסברים מילוליים וכתובים לגבי אופן הלמידה ולגבי אסטרטגיית הלימוד שהשתמשו בהן לשם פיתוח יכולת ההערכה העצמית שלהם.

להלן דוגמה לתהליך שמומלץ לבצע לאחר בדיקת המבחנים והחזרתם לתלמידים:

- המורה יציג את המסקנות מבדיקת המבחנים (קשיים נפוצים וכד').
- ייערך דיון שדרכו יזהו את מוקדי הקושי – קשיים שעלו במהלך ביצוע המבחן, כמו אי-הבנה של מושג זה או אחר, קריאה בלתי מוקפדת של השאלה, חוסר תשומת לב להוראות בשאלה או לניסוח התשובה וקשיים אחרים הקשורים בהבנת חומר הלימוד.
- המורה ייזום דיון בכיתה או בקבוצה שיכלול הדגמה מלאה של ניסוח התשובה הנדרשת.
- תינתן הזדמנות לתלמידים להערכה עצמית ו/או להערכת עמיתים, וייערך עמם דיון על אודות הפער בין ההערכה שלהם את עצמם לבין הערכת המורה אותם.
- תינתן הזדמנות לתלמידים להעלות קשיים.
- תינתן הזדמנות לתלמידים לשפר את ביצועיהם במבחן.

(5) הפעלת תהליכים דידקטיים בעקבות המסקנות מהמבחן

- המורה יפעיל תכנית התערבות דידקטית לתלמידים השונים.
- המורה יסייע לתלמידים באיתור קשיים ובדרכים להתמודדות אתם.
- המורה יקיים דיון על שאלות מסוימות שהן משמעותיות להבנת החומר שנלמד.

4.3 כללים לשימוש במבחנים לפי כיתות בבית הספר היסודי

כאמור לעיל, מבחנים הם רק אחד מכלי ההערכה העומדים לרשות הצוות החינוכי בבית הספר. לאור חשיבותם ככלי הערכה, מצד אחד, ולאור הסכנות הכרוכות בשימוש מופרז בהם בכלל ועם ילדים צעירים בפרט, מהצד האחר, השימוש בהם יהיה מוגבל ויתפתח באופן מדורג במעבר בין שלבי הגיל.

להלן נציג את מספר המבחנים הפנימיים המותר בכיתות השונות בבית הספר היסודי, בנוסף למבחנים החיצוניים (כגון מבחני המיצ"ב, מבחן לאיתור תלמידים לתכניות לתלמידים מחוננים ומצטיינים, או כל מבחן חיצוני אחר, כפי שייקבע מעת לעת על ידי משרד החינוך).

כיתה א'

א. המעבר לכיתה א' מלווה לא אחת במתח ובנסיגה ברמת התפקוד של הילדים. כדי ליצור יחס חיובי לבית הספר וללמידה ולחזק את הביטחון העצמי ואת תחושות המסוגלות של הילד יש להבטיח שהלמידה תתקיים באווירה חמימה ותומכת. לכן תיעשה ההערכה בכיתה א' בכלים מגוונים כגון אלה שפורטו ב-2.2 וב-4.1, **ולא ייעשה שימוש במבחנים כלל.**

ב. על המורה לבנות פרופילים התפתחותיים המתארים את תהליכי הלמידה של התלמיד ואת התקדמותו. המורים יעקבו באמצעות מגוון כלי ההערכה אחר תפקודם והתפתחותם של התלמידים במכלול ההיבטים (רגשי, חברתי, קוגניטיבי ומוטורי), ויתאימו את הפעילות החינוכית לאור יעדים שהוגדרו וצרכים שזוהו.

ג. בתחום השפה יעקבו המורים אחר התקדמות התלמידים באמצעות כלי הערכה המצויים בחומרי ההוראה של רכישת הקריאה ובאמצעות המבדק הפרטני בקריאה ובכתיבה. כיום עומד לרשות המורים **מבדק קריאה וכתיבה פרטני** שפותח במשרד החינוך על ידי מומחים בתחום השפה ובתחום ההערכה והעומד בקריטריונים של מהימנות ותוקף. הכלי בודק באופן פרטני שליטה במיומנויות בסיס בתחום הנבדק (ראו ב-4.1 ב' לעיל).

ד. במתמטיקה יבנו המורים את המבדק הפרטני בעצמם.

כיתה ב'

א. **כלל המבחנים בכיתה ב':** בכיתה ב' ייערכו שני מבחנים פנימיים בשפת-אם עברית או ערבית – מיצ"ב פנימי ומשימת הערכה – וכן עד

שני מבחנים כיתתיים בשנה במתמטיקה. ככלל לא יינתנו ציונים על מבחנים אלה. בנוסף יתקיים מבחן (שלב ראשון) לאיתור תלמידים מתאימים ללמידה בתכניות ייחודיות למחוננים ולמצטיינים. יש לתכנן את המבחנים באופן שייערכו ברווחי זמן של ארבעה שבועות לפחות בין מבחן למבחן.

ב. המבחנים הכיתתיים בשפה: המידע שנאסף על כישורי השפה של התלמידים בסוף כיתה א' ישמש תשתית להוראת שפה בראשית כיתה ב'. במידת הצורך יש להשלים מידע זה לגבי תלמידים מסוימים בעזרת תהליכי הערכה נוספים בראשית כיתה ב'.

בתחילת חודש דצמבר או בתחילת חודש ינואר תישלח לבתי הספר משימת הערכה. לקראת סיום השנה יישלח לבתי הספר המיצ"ב הפנימי.

ג. המבחנים הכיתתיים במתמטיקה: ייערכו עד שני מבחנים כיתתיים בשנה, בחודש דצמבר או בתחילת חודש ינואר ולקראת סוף השנה. על סמך המידע שיתקבל ממבחנים אלה יבנה המורה תכנית התערבות דידקטית לתלמידים השונים.

ד. המורים יעקבו באמצעות מגוון כלי הערכה אחר תפקודם של התלמידים במכלול ההיבטים (רגשי, חברתי, קוגניטיבי ומוטורי), ויתאימו את הפעילות החינוכית לאור יעדים שהוגדרו וצרכים שזוהו.

ה. מבחן (שלב ראשון) לאיתור תלמידים מתאימים לתכניות ייחודיות למחוננים ולמצטיינים: המבחן יתקיים במקומות שבהם התכניות מתחילות בכיתה ג'. המבחן הוא בהבנת הנקרא ובחשבון (פרטים ראו בסעיף 1.5-1 בחוזר הוראות הקבע תשע"ב/8(ב), "תלמידים מחוננים – תכניות ייחודיות ונהלים להפעלתן וליישומן").

ו. הערכת הישגי התלמיד תתבסס בעיקר על נתונים המתקבלים בכלים מגוונים כגון אלה שפורטו ב-2.2 וב-4.1.

ז. יינתן משוב מילולי מקדם-למידה המתייחס לקריטריונים ברורים וידועים לתלמידים לגבי איכות הביצוע שלהם.

כיתה ג'

א. כלל המבחנים בכיתה ג'

- בכיתה ג' אפשר לבחון, בנוסף למבחנים בשפה ובמתמטיקה, גם בתחומי דעת נוספים בהתאם להחלטת בית הספר.

- בשפה ובמתמטיקה ישמשו נתוני המבחנים של סוף שנת הלימודים הקודמת לתכנון ההוראה בתחילת השנה בכיתה ג'.
- **אפשר לערוך בסך הכול עד מבחן אחד פעם בשלושה שבועות תוך תיאום לוחות הזמנים בין המבחנים בתחומים השונים.**
- בהערכה יש להשתמש בתיאור מילולי שיספק משוב איכותי. כמו כן רצוי לקיים, לפי הצורך, מפגש פרטני לדיון עם תלמידים על תוצאות המבחן ועל הביצועים הרצויים בהמשך.
- ב. **המבחנים הכיתתיים בשפה:** המבחנים הכיתתיים בשפה באמצעות משימות הערכה ייערכו פעמיים בשנה: בחודש דצמבר או בתחילת חודש ינואר, לצורך התאמת תהליכי ההוראה-למידה לאורך השנה, ובסוף השנה (סוף חודש מאי-תחילת חודש יוני) כתשתית להוראה בתחילת השנה הבאה.
- ג. מבחן לאיתור תלמידים מתאימים לתכניות ייחודיות למחוננים ולמצטיינים יתקיים בכיתות ג' שלא נבחנו בכיתה ב'.
- ד. הערכת הישגי התלמיד תתבסס **בעיקר** על נתונים המתקבלים בכלים מגוונים כגון אלה שפורטו ב-2.2 וב-4.1.
- ה. יינתן משוב מילולי מקדם-למידה המתייחס לקריטריונים ברורים וידועים לתלמידים לגבי איכות הביצוע שלהם.

כיתה ד'

- א. **כלל המבחנים בכיתה ד'**
- בכיתה ד' אפשר לבחון, בנוסף למבחנים בשפה ובמתמטיקה, גם בתחומי דעת נוספים בהתאם להחלטת בית הספר.
- בשפה ובמתמטיקה ישמשו נתוני המבחנים של סוף שנת הלימודים הקודמת לתכנון ההוראה בתחילת השנה.
- **אפשר לערוך בסך הכול עד מבחן אחד פעם בשבועיים תוך תיאום לוחות הזמנים בין המבחנים בתחומים השונים.**
- בהערכה יש להשתמש בתיאור מילולי שיספק משוב איכותי, ואפשר לתת גם ציונים מילוליים כגון "טוב מאוד", "טוב" וכד'.
- ב. **המבחנים הכיתתיים בשפה** באמצעות משימות הערכה ייערכו פעמיים בשנה: בחודש דצמבר או בתחילת חודש ינואר, לצורך התאמת תהליכי ההוראה-למידה לאורך השנה, ובסוף השנה (סוף חודש מאי-תחילת חודש יוני) כתשתית להוראה בתחילת השנה הבאה.

- ג. הערכת הישגי התלמיד תתבסס **בעיקר** על נתונים המתקבלים בכלים מגוונים כגון אלה שפורטו ב-2.2. וב-4.1.
- ד. יינתן משוב מילולי מקדם-למידה המתייחס לקריטריונים ברורים וידועים לתלמידים לגבי איכות הביצוע שלהם. כמו כן אפשר לשלב ציונים מילוליים כגון "טוב מאוד", "טוב" וכד'.

כיתה ה'

א. כלל המבחנים בכיתה ה'

- בכיתה ה' אפשר לבחון, בנוסף למבחנים בשפה ובמתמטיקה, גם בתחומי דעת אחרים, בהתאם להחלטת בית הספר, **בתנאי שמספר המבחנים בשבוע לא יעלה על אחד**. בית ספר שירצה להעביר לתלמידיו את מבחני המיצ"ב הפנימי באחד מתחומי הדעת (או יותר) יפנה לראמ"ה כדי לקבל עותקים מודפסים של המבחנים. המבחנים יישלחו על ידי ראמ"ה לבתי הספר ויגיעו בליווי המחווני לבדיקה. בתי הספר יעבירו בעצמם את המבחנים, יבדקו אותם ויעשו בהם שימוש פנימי על פי שיקול דעת פדגוגי פנימי.
 - באנגלית ייערך מבדק פרטני בתחילת כיתה ה' לבדיקה של רכישת הקריאה באנגלית, לשם איתור תלמידים מתקשים ולשם זיהוי הקשיים הספציפיים שלהם.
 - פעם בשלוש שנים יתקיימו מבחני מיצ"ב חיצוני בשפת-אם, במתמטיקה ובאנגלית, כמו גם סקר אקלים וסביבה פדגוגית. הסקר יכלול גם היבטים המתייחסים לעקרונות הלמידה המשמעותית ולאופני יישומה בתהליכי הוראה-למידה-הערכה.
 - יתקיימו עד שני מבחנים במקצוע במחצית, ובכלל זה מבחני המיצ"ב (חיצוני או פנימי), תוך תיאום לוחות הזמנים בין המבחנים בתחומים השונים.
 - בהערכה אפשר לתת גם ציונים מספריים. המורים ישוחחו עם התלמידים על המשמעות של הציונים ועל המשקל היחסי של כל ציון בהערכת המבחן ובהערכה הכוללת של הישגי התלמיד.
- ב. **המבחנים הכיתתיים בשפה**: מבחנים כיתתיים בעברית או בערבית (באמצעות משימות הערכה/מבחני מדף) ייערכו פעמיים בשנה כחלק ממפוי הכיתה: בחודש דצמבר או בתחילת חודש ינואר, לצורך התאמת תהליכי ההוראה-למידה לאורך השנה, ובסוף השנה (סוף

חודש מאי-תחילת חודש יוני) כתשתית להוראה בתחילת השנה הבאה. לביצוע המבחן השני יוכל לשמש מבחן המיצ"ב הפנימי, וזאת לפי החלטת בית הספר. בשנה שבה בית הספר משתתף במיצ"ב החיצוני בשפה הוא יוכל להיעזר במבחני מדף המתאימים לסוף כיתה ה' המצויים באתר האינטרנט של ראמ"ה, מכיוון שהנתונים המתקבלים ממבחני המיצ"ב החיצוני אינם פרטניים.

ג. בהערכת הישגי התלמיד יינתן משקל מאוזן לנתונים המתקבלים באמצעות מבחנים ולנתונים המתקבלים בכלים אחרים, כגון אלה שפורטו ב-2.2 וב-4.1.

ד. יינתן משוב מילולי מקדם-למידה המתייחס לקריטריונים ברורים וידועים לתלמידים לגבי איכות הביצוע שלהם. כמו כן אפשר לשלב ציונים מספריים.

כיתה ו'

א. בכיתה ו' אפשר לבחון, בנוסף למבחנים בשפה ובמתמטיקה, גם בתחומי דעת אחרים, בהתאם להחלטת בית הספר, **בתנאי שמספר המבחנים בשבוע לא יעלה על אחד.**

ב. יינתן משוב מילולי מקדם-למידה המתייחס לקריטריונים ברורים וידועים לתלמידים לגבי איכות הביצוע שלהם. כמו כן אפשר לשלב ציונים מספריים. המורים ישוחחו עם התלמידים על המשמעות של הציונים ועל המשקל היחסי של כל ציון בהערכת המבחן ובהערכה הכוללת של הישגי התלמיד.

ג. בהערכת הישגי התלמיד יינתן משקל **מאוזן** לנתונים המתקבלים באמצעות מבחנים ולנתונים המתקבלים בכלים אחרים, כגון אלה שפורטו ב-2.2 וב-4.1.

ד. **המבחנים הכיתתיים בשפה**: מבחנים כיתתיים בעברית או בערבית (באמצעות משימות הערכה/מבחני מדף) ייערכו פעמיים בשנה כחלק ממיפוי הכיתה: בחודש נובמבר או בתחילת דצמבר, לצורך התאמת תהליכי ההוראה-למידה לאורך השנה, ובסוף השנה לשם בחינת ההתקדמות ולצורך מתן הציון בתעודה. לא ייעשה שימוש במבחני המיפוי או בכל מבחן אחר כמבחן מעבר או מיון לחטיבת הביניים.

שילוב בין מבחנים לבין כלי הערכה מגוונים בחינוך היסודי

הכיתה	מבחנים פנימיים	מבחנים חיצוניים	השימוש בממצאים
א'	<ul style="list-style-type: none"> לא יתקיימו מבחנים פנימיים. יתקיים "מבדק קריאה וכתובה" ככלי עבודה למורה במהלך כל השנה. 	לא יתקיימו מבחנים חיצוניים.	<ul style="list-style-type: none"> הממצאים ישמשו בסיס לבניית תכנית הוראה-למידה אישית/כיתתית. הערכת התלמיד תתבסס רק על נתונים המתקבלים באמצעות כלי הערכה מגוונים.
ב'	<ul style="list-style-type: none"> בשפת אם (עברית/ערבית) יתקיימו משימות הערכה אחת ומיצ"ב פנימי. במתמטיקה יתקיימו עד שני מבחנים. לא יתקיימו מבחנים נוספים. 	לא יתקיימו מבחנים חיצוניים.	<ul style="list-style-type: none"> הממצאים ישמשו בסיס לבניית תכנית הוראה-למידה אישית/כיתתית ולמשוב מילולי המקדם את הלמידה. הערכת התלמיד תתבסס בעיקר על נתונים המתקבלים באמצעות כלי הערכה מגוונים.
ג'	<ul style="list-style-type: none"> אפשר לקיים מבחנים בכל תחומי הדעת, בתנאי שבתקופה של 3 שבועות לא יהיה יותר ממבחן אחד. 	לא יתקיימו מבחנים חיצוניים.	<ul style="list-style-type: none"> הממצאים ישמשו בסיס לבניית תכנית הוראה-למידה אישית/כיתתית ולמשוב מילולי המקדם את הלמידה. הערכת התלמיד תתבסס בעיקר על נתונים המתקבלים באמצעות כלי הערכה מגוונים.
ד'	<ul style="list-style-type: none"> אפשר לקיים מבחנים בכל תחומי הדעת, בתנאי שבתקופה של שבועיים לא יהיה יותר ממבחן אחד. 	לא יתקיימו מבחנים חיצוניים.	<ul style="list-style-type: none"> הממצאים ישמשו בסיס לבניית תכנית הוראה-למידה אישית/כיתתית ולמשוב מילולי המקדם את הלמידה. הערכת התלמיד תתבסס בעיקר על נתונים המתקבלים באמצעות כלי הערכה מגוונים. במשוב לתלמיד אפשר לשלב ציונים מילוליים כגון "טוב מאוד", "טוב", "שולט היטב" וכד'

הכיתה	מבחנים פנימיים	מבחנים חיצוניים	השימוש בממצאים
ה'	<ul style="list-style-type: none"> בשפת אם (עברית/ערבית) ו/או במתמטיקה ו/או באנגלית יתקיים מבחן מיצ"ב פנימי לפי בחירת ביה"ס. באנגלית יתקיים מבדק "הערכה של ראשית קריאה באנגלית". אפשר לקיים מבחנים בכל תחומי הדעת, בתנאי שבתקופה של שבוע לא יהיה יותר ממבחן אחד. 	<p>לא יתקיימו מבחנים חיצוניים, למעט מבחני מיצ"ב בית-ספרי שיתקיימו בתדירות של פעם ב-3 שנים בשפת אם, במתמטיקה ובאנגלית + סקר אקלים וסביבה פדגוגית (סקר שיכלול גם היבטים של הטמעה של עקרונות הלמידה המשמעותית ואופני היישום שלה בתהליכי הוראה-למידה-הערכה).</p>	<ul style="list-style-type: none"> הממצאים ישמשו בסיס לבניית תכנית הוראה-למידה אישית/כיתתית ולמשוב המקדם את הלמידה. הערכת התלמיד תבטא איזון בין נתונים המתקבלים במבחנים לבין נתונים המתקבלים באמצעות כלי הערכה מגוונים אחרים. במשוב לתלמיד אפשר לשלב גם ציונים מספריים.
ו'	<ul style="list-style-type: none"> אפשר לקיים מבחנים בכל תחומי הדעת, בתנאי שבתקופה של שבוע לא יהיה יותר ממבחן אחד. בחינוך הממלכתי-דתי בלבד יתקיים מבחן מסכם פנימי אחד בתורה ומבחן מסכם פנימי אחד בתושב"ע. 	<p>לא יתקיימו מבחנים חיצוניים.</p>	<ul style="list-style-type: none"> הממצאים ישמשו בסיס לבניית תכנית הוראה-למידה אישית/כיתתית ולמשוב המקדם את הלמידה. הערכת התלמיד תבטא איזון בין נתונים המתקבלים במבחנים לבין נתונים המתקבלים באמצעות כלי הערכה מגוונים אחרים. במשוב לתלמיד אפשר לשלב גם ציונים מספריים.

הערות

1. **בכל שכבות הגיל ובכל תחומי הדעת יושם דגש על שימוש בכלי הערכה מגוונים העומדים לרשות בתי הספר/שיפותחו בבתי הספר.**
2. **ככלל, בית הספר רשאי לבחור את הכלים להערכה פנימית בכל תחומי הדעת, למעט הכלים הבאים, שחובה להשתמש בהם:**
 - "מבדק קריאה וכתובה" בעברית/בערבית בכיתות א' (יישלח לבתי"ס ע"י האגף לחינוך יסודי)
 - מבחן מיצ"ב בעברית/בערבית בכיתות ב' (יישלח לבתי"ס ע"י ראמ"ה)
 - הערכה של ראשית הקריאה באנגלית בכיתות ה' (יישלח לבתי"ס ע"י האגף לחינוך יסודי)
 - מבחנים מסכמים בתורה ובתושב"ע בחמ"ד (יישלחו לבתי הספר על ידי ראמ"ה).

לפירוט המועדים ולמידע נוסף:
http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Rama/MivchanimArtzyim/Mivhane_Hemed.htm

3. כלי הערכה נוספים לבחירה ולרשות בתי ספר אפשר למצוא באתרים אלה:

- באתר ראמ"ה: <http://rama.education.gov.il>
- באתר המזכירות הפדגוגית:
<http://cms.education.gov.il/educationcms/units/mazkirutpedagogit/portal/default.htm>
- באתר המפמ"ר למדע ולטכנולוגיה:
http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/MadaTech/HinucMadaTech/Yesodi/TochnitLimudim/tests_and_missions.htm
- משימות הערכה בשפת-אם (עברית/ערבית) לכיתות ב' ו' שתישלחנה מדי שנה לבתי הספר על ידי האגף לחינוך יסודי
- מבחני מיצ"ב פנימי בכיתות ה' בשפת-אם, במתמטיקה ובאנגלית שהעברתם נתונה לשיקול הדעת של כל בית ספר שירצה בכך ויפנה אל ראמ"ה (תוצאות מבחני המיצ"ב הפנימיים יישארו בידי בית הספר בלבד).

4. איתור תלמידים מחוננים ומצטיינים

בכיתות ב' או ג' יתקיים מבחן לאיתור תלמידים מחוננים ומצטיינים. (פרטים ראו בסעיף 1-1.5 בחוזר הוראות הקבע תשע"ב/8(ב), "תלמידים מחוננים – תכניות ייחודיות ונהלים להפעלתן וליישומן"),
<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Applications/Mankal/EtsMedorim/1/1-5/HoraotKeva/K-2010-8b-1-5-1.htm>

5. מחקרים

- מדי שנה מתקיים בבתי ספר דוברי ערבית מחקר שמטרתו ללמוד על התנהלות הוראת העברית כשפה שנייה ועל הישגי התלמידים לאחר שלוש שנים וחצי של למידה. המחקר יתקיים במדגם ארצי מייצג של כיתות ו'. לפרטים יש להיכנס לאתר האינטרנט של ראמ"ה בחלונת "מבחנים ארציים" או בקישור הזה:
http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Rama/MivchanimArtzyim/Ivrit_Safa_2.htm

- מחקרים מדגמיים נוספים, כדוגמת המחקר הבין-לאומי PIRLS הבודק אוריינות קריאה בקרב מדגם של תלמידי כיתות ד', מתקיימים בתדירות משתנה. הודעה על מחקרים מדגמיים נוספים תתפרסם מבעוד מועד על ידי ראמ"ה.

5. תהליכי ההערכה בבית הספר העל יסודי (כיתות ז'-י"ב)

5.1 כללי

בהתאם למדיניות הלמידה המשמעותית, מערכת החינוך מבקשת לשים דגש על המיומנויות הנדרשות במאה ה-21, בנוסף למיומנויות שנדרשו מהתלמידים בעבר, וכן להגדיל את המעורבות של התלמידים בתהליכי הוראה-למידה-הערכה ולאפשר שונות ובחירה מתוך מגוון והתייחסות פרטנית ואישית. לשם כך בתי הספר מתבקשים להשתמש במגוון חלופות בהערכה ולשלבן באופן מושכל בתכנית הלימודים הכיתתית.

המבחן או הבוחן הם רק אחת מהחלופות להערכת הישגים, בצד השימוש בכלי הערכה אחרים, כגון עבודת חקר, תלקיט (פורטפוליו), למידה מבוססת פרויקטים ועוד. החלופות תאפשרנה להעריך תהליך, ולא רק תוצר של אירוע חד פעמי. הן תאפשרנה לתלמידים להביא לידי ביטוי את מגוון הכישורים שלהם וללמוד מתוך עניין וחוויה ולמורים לשנות את דרכי ההוראה בהתאם לדרכי ההערכה ולגוון אותן.

יישום המדיניות ללמידה משמעותית ייכנס לתוקף בשנת הלימודים התשע"ה, ויוטמע בהדרגה בשכבות הגיל הבוגרות. בתי הספר יערכו את ההתאמות המשלבות חלופות בהערכה בתהליכי ההערכה הפנימית על פי תפיסת עולמם, בהתאם למדיניות המרחיבה את האוטונומיה של מנהלי בתי הספר.

מידע על מגוון חלופות בהערכה אפשר למצוא:

(1) בספר "איך עושים את זה? – מדריך מעשי לחלופות בהערכת הישגים", המזכירות הפדגוגית, האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים בשיתוף עם המינהל הפדגוגי, האגף לחינוך על יסודי ירושלים, התשס"ד;

(2) באתר לחינוך על יסודי,

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/MinhalPedagogi/Agafim/alyesidi.htm>

(3) בקובץ חלופות בהערכת הישגים, מאגר קישורים לקבצים הכוללים כלי הערכה ומחווניים למורים בבתי הספר העל-יסודיים,

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/HighSchool/IsraelOlaKita/Aharacha.htm>

(4) באתרי המפמ"רים,

http://cms.education.gov.il/educationcms/units/mazkirut_pedagogit/portal/default.htm

מידע נוסף בנוגע לתכנית ההיבחנות החדשה אפשר למצוא בכתובות אלו:

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Applications/Mankal/EtsMedorim/3/3-1/HoraotKeva/K-2014-12-1-3-1-48.htm>

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Applications/Mankal/EtsMedorim/4/4-3/HoraotKeva/K-2014-12-1-3-1-49.htm>

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Applications/Mankal/EtsMedorim/3/3-7/HoraotKeva/K-2014-12-1-3-7-82.htm>

5.2 הערכה חיצונית

א. כללי

מערכת החינוך מקיימת בבתי הספר מבחנים⁴ ותהליכי הערכה חיצוניים כהסמכה לתלמידים וכבקרה על תכניות הלימודים ועל בתי הספר. להערכה החיצונית תפקיד בצמצום פערים, בהבטחת שוויון הזדמנויות ובחתימה לקראת חינוך איכותי לכלל התלמידים. בתהליכים של הערכה חיצונית המדינה דואגת לתקפות ולשקיפות ולקחת אחריות על הפקת תועלת של כלל מערכת החינוך מתוך הממצאים העולים מן ההערכה.

בחטיבה העליונה מתקיימות בחינות בגרות להסמכת התלמידים ובחטיבת הביניים מתקיימת הערכה חיצונית באמצעות מבחני המיצ"ב. מעבר לכך לא יתקיימו בחינות חיצוניות אחרות (ארציות, מגזריות, מחוזיות או רשותיות).

⁴ מבחן: בדיקת הישגים לאחר הודעה מוקדמת.

ב. המיצ"ב החיצוני

מתכונת המיצ"ב המעודכנת תיושם בכל חטיבות הביניים המשתייכות לחינוך הממלכתי (דוברי עברית ודוברי ערבית), לחינוך הממלכתי-דתי ולחינוך החרדי. בתי הספר חולקו מחדש לשלוש קבוצות (1, 2, 3), וכל קבוצה משמשת מדגם מייצג של כלל בתי הספר בארץ.

בתי ספר המשתייכים לכל קבוצה ישתתפו במיצ"ב החיצוני פעם בשלוש שנים בכיתות ח' בארבעה תחומי דעת: אנגלית, מדע וטכנולוגיה, שפת-אם ומתמטיקה.

ג. סקרי אקלים וסביבה פדגוגית

סקרי אקלים וסביבה פדגוגית, שהם חלק בלתי נפרד מהמיצ"ב, מועברים לתלמידים בכיתות ז'-י"א. הסקרים עוסקים בטווח רחב של נושאים מחיי בית הספר כפי שהם נתפסים על ידי התלמידים והמורים, בין השאר גם בהיבטים של הטמעת עקרונות הלמידה המשמעותית ואופני היישום שלהם בתהליכי הוראה-למידה-הערכה (הל"ה). בסקרי האקלים בשנת הלימודים התשע"ה ישולבו גם שאלות על אודות השתייכות התלמיד לתנועת נוער ועל פעילותו בה.

5.3 השתתפותם של תלמידים במחקרים שנערכים בחינוך העל יסודי

בתדירות משתנה מתקיימים מחקרים מדגמיים בחטיבות הביניים ובחטיבות העליונות, כדוגמת המחקר הבין-לאומי TIMSS הבודק ידע במתמטיקה ובמדעים בקרב תלמידי כיתות ח', והמחקר הבין-לאומי PISA הבודק אוריינות קריאה, מדעים ומתמטיקה בקרב תלמידים בני 15. לצד המחקרים הבין-לאומיים, מתקיימים גם מחקרים מדגמיים ארציים, כדוגמת המשוב הארצי המדגמי בגיאוגרפיה לכיתות ט'. הודעה על מחקרים מדגמיים נוספים תתפרסם מבעוד מועד על ידי ראמ"ה.

מידע נוסף על המחקרים הבין-לאומיים אפשר למצוא באתר ראמ"ה, בכתובת זו:

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Rama/Mivchan/imBenLeumiyim>

א. כללי

ההערכה הפנימית חשובה לצורך למידה של התהליכים המתרחשים בהקשר הייחודי של בית הספר, הסקת מסקנות להתערבות פדגוגית ולהתערבות באקלים ובתרבות הארגונית ומעקב אחר שינויים.

ב. כלים חיצוניים להערכה פנימית

בתי הספר מעריכים את עצמם ואת תלמידיהם באמצעות הערכה פנימית מגוונת. כדי לעזור לבתי הספר לבחון את עצמם בדרכים אובייקטיביות תקפות ומהימנות משרד החינוך מספק להם כלים חיצוניים שיוכלו לשמש אותם להערכה פנימית.

בתי הספר יוכלו להגיש בקשה לראמ"ה לעשות שימוש במבחני המיצ"ב החיצוניים לשימוש פנימי בשנים שבהן הם אינם משתתפים בהערכה החיצונית. מידע נוסף על המיצ"ב הפנימי אפשר למצוא באתר האינטרנט של ראמ"ה, <http://rama.education.gov.il>, בחלונת "הערכה בית ספרית", בנושא "מיצ"ב פנימי", ובהודעה שנתית העוסקת במבחנים הארציים המתפרסמת בחוזר המנכ"ל "הודעות ומידע" בפתחות כל שנת לימודים.

כלי נוסף העומד לרשות בתי הספר הוא מבדק עמי"ת המתאים להעברה בראשית כיתה ז' ומועבר בבתי ספר שפועלות בהם תכנית אליה (איתור למידה הערכה) או תכנית ט"ל (טיפול למידה). המבדק נועד להעריך את כישורי הבנת הנקרא ואת כישורי הפקת הטקסטים של התלמידים במעבר מבית הספר היסודי לחטיבת הביניים, לצורך קידום הידע השפתי כתשתית ללמידה. בעקבות ניתוח הראיות ממבדק עמי"ת אפשר לזהות את נקודות החוזק והחולשה של התלמידים ולאבחן את הקשיים העלולים לפגוע בהמשך הלמידה שלהם. אפשר לנתח את הנתונים הללו בעבור קבוצות שונות של תלמידים: ברמת הפרט, ברמת הכיתה וברמת השכבה. המבדק, לצד כלי הערכה נוספים העומדים לרשות המורה, מאפשר למורה לתכנן פעולות התערבות כדי לצמצם את הפער בין המצב המצוי למצב הרצוי, לפי הצרכים השונים של התלמידים.

מבחני מדף, מבדקים וכלים נוספים למורה נמצאים באתר האינטרנט של ראמ"ה, בכתובת <http://rama.education.gov.il>, בחלונת "הערכה בית ספרית", בנושא "מבחני מדף".

מומלץ להיכנס מעת לעת לאתר ראמ"ה כדי להתעדכן לגבי כלי הערכה חדשים שפיתוחם הסתיים והיכולים לשמש כלי הערכה פנימיים.

ג. הנחיות להערכה באמצעות מבחנים כאחת מחלופות ההערכה

1) **כאמור לעיל, בתי הספר מתבקשים לצמצם באופן משמעותי את השימוש במבחנים ולהיעזר בחלופות אחרות להערכת הישגים. יחד עם זאת, במקרים שבהם יבחר בית הספר העל-יסודי להעריך את תלמידיו באמצעות מבחנים ייעשה השימוש בהם תוך שמירה על הכללים האלה:**

א) יוקפד על אווירה רגועה ועל הימנעות מיצירת אווירה תחרותית בנושא הציונים.

ב) מועדי המבחנים לכל מחצית, ובמידת האפשר גם מועדי אירועי ההערכה האחרים, יהיו ידועים כבר מתחילת המחצית ויפורסמו בפומבי, אך תתאפשר גמישות לאור הצרכים הפדגוגיים שיתעוררו.

ג) יש לנהל תהליכים של הפקת תועלת מהמבחן הן לתכנון ההוראה והן ללמידה של התלמידים מניתוח הטעויות.

ד) יש להקפיד על שקיפות בנושא המשקל הניתן לכל אחת משאלות/משימות המבחן.

ה) אין לשפוט את התלמיד ולהסיק על מידת השליטה שלו בחומר הנלמד אך ורק על סמך ביצועיו במבחנים. ההערכה תתבסס על נתונים מגוונים שהתקבלו באמצעות כלי הערכה מגוונים ועל הערכה משולבת בפעילות הלימודית השוטפת.

ו) הציון בתעודה והעדכונים השוטפים להורים יתבססו על הערכות רבות ושונות הנעשות על ידי המורה, ומשקלן היחסי בקביעת הציון יהיה ידוע לתלמידים ולהוריהם.

2) **המבחנים, לצד כלי ההערכה אחרים, יוכלו לשמש את המורה באופנים שונים ולמגוון יעדים:**

- תכנון פעולות ההוראה-למידה בהתאם לצורכי התלמידים

- מעקב מתמיד אחר תהליך ההוראה-למידה ומשוב למורה ולתלמידים על הידע ועל תהליך ההוראה-למידה שהתרחש בכיתה

- סיכום תהליך ההוראה-למידה
- כלי להדגמה של הצפוי בבחינת הבגרות ולהתנסות בה מבעוד מועד, ובכלל זה התנסות בקריאה נכונה של השאלונים, בשימוש בחומר העזר המותר, בדיוק בתשובות ובחלוקה נכונה של הזמן העומד לרשות התלמיד.

ד. עקרונות לביצוע אירועי הערכה חלופית

1) עקרונות להתאמת דרכי ההערכה למדיניות הלמידה המשמעותית

- א) הערכת התקפות והמהימנות של אירוע ההערכה תיעשה בעבודה שיתופית של צוות מורי המקצוע.
- ב) רצוי לכלול בכל חלופת הערכה, לפי הנסיבות ובהתאם למטרות ההוראה, שימוש בחומר עזר (ספר תנ"ך, טקסט ספרותי, לוחות, אטלס, מילון וכד') ולבדוק דרכו את הבנתו ואת מיומנויותיו של התלמיד.
- ג) המורים והתלמידים יקיימו רפלקציה על תהליך ההערכה שחוו.
- ד) התלמידים יהיו שותפים בתהליך ההערכה.
- ה) חשוב לעצב את ההוראה בעקבות ניתוח התוצאות של כלי ההערכה.

2) עקרונות להתייחסות למשימות הערכה הניתנות לתלמידים

- א) התלמיד יקבל משוב על עבודתו שיאפשר לו ללמוד מהטעויות, לשפר את ביצועיו ולהתקדם.
- ב) תלמיד המבקש לערער על ציון שניתן לו על משימת הערכה כלשהי רשאי לפנות למורה המקצוע בבקשה לבדיקה מחודשת. במידת הצורך יהיה התלמיד רשאי להמשיך ולערער בפני רכז המקצוע ומחנך הכיתה.
- ג) המורה מתבקש להחזיר לתלמיד התייחסות עניינית לכל היותר תוך שבועיים מהמועד שבו בוצעה או הוגשה המשימה להערכה.
- ד) תלמיד שנעדר מהכיתה בעת קיומה של משימת הערכה מסיבה מוצדקת, שאושרה על ידי מחנך הכיתה, יהיה זכאי לקבל מועד חלופי לביצוע משימת הערכה דומה.

ה. לוח אירועי הערכה

- (1) לוח אירועי ההערכה יפורסם בראשית כל מחצית, והמנהל או מי שפועל מטעמו יהיה אחראי על הפעלתו.
- (2) במקרה של אירועי הערכה משמעותיים יש להביא בחשבון את העומס המוטל על התלמיד ולרווח את לוח הזמנים ככל האפשר, אך בשום מקרה אין לקיים יותר מאירועי הערכה אחד ביום ויותר משלושה מועדי הערכה בשבוע.
- (3) אין לקיים יותר משני מבחנים במחצית בכל אחד מתחומי הדעת. מומלץ להמיר מבחנים בתהליך הערכה מתמשך על פני כמה אירועים המעריכים מיומנויות למידה מגוונות.
- (4) יש להימנע, במידת האפשר, מקביעת מבחן ביום שלאחר חג או שבת.

ו. בחנים כאחת מחלופות ההערכה⁵

במסגרת המדיניות ללמידה משמעותית ישתנו כאמור דרכי הלמידה, ההוראה וההערכה ויצומצם השימוש במבחנים ובבחנים. למרות זאת יוכלו בחנים לשמש מדי פעם כדי לסייע לתלמידים להתמודד עם חומר לימוד ממוקד, לאתר את נקודות החולשה, להשלים חסרים, לרכוש ביטחון ולהתקדם. במקרה כזה יוכל מורה לערוך בוחן רק בתנאי שבוחן שערך קודם כבר הוחזר לתלמידים.

6. אחריות בעלי התפקידים במערכת החינוך

6.1 תפקידי המורים

- א. להכיר מגוון כלי הערכה ולהתאים את השימוש בכלים השונים לאור מטרות ההערכה ומאפייני התלמידים
- ב. לחבר מבחנים פנימיים לפי הצורך
- ג. לתעד את תוצאות ההערכה לצורכי מעקב אחר התקדמות התלמידים

⁵ בוחן: בדיקת הישגים ללא הודעה מוקדמת. משכו עד רבע שעה והיקפו החומר שנלמד ב-2-3 השיעורים האחרונים.

- ד. לבצע "ניתוח ביצועים" בפריטי המבחן כדי ללמוד ממנו על קשיי התלמידים ועל השיפור הנדרש בהוראה
- ה. לפרש את הנתונים המתקבלים ולהפעיל תכניות הוראה-למידה בהתאם
- ו. לבנות תכנית הערכה כיתתית ואישית, הכוללת גם תכנית מבחנים בתחומי האחריות שלהם הנגזרת מתכנית ההערכה הבית-ספרית
- ז. לקיים פעילות חינוכית עם התלמידים בנושא ההערכה בכלל ובנושא המבחנים בפרט בתחומי אחריותם על פי ההנחיות בחוזר זה
- ח. לדווח למנהל בית הספר על תוצאות ההערכה ועל הפעולות שנעשו בעקבותיה
- ט. להעביר מידע להורים בנושא ההערכה בכלל ובנושא המבחנים בפרט בתחומי אחריותם על פי ההנחיות בחוזר זה.

6.2 תפקידי רכזי המקצוע

רכזי המקצוע הם האחראים להובלה ולמימוש של המדיניות ושל מטרות ההוראה של התחום/המקצוע על-ידי מורי התחום/המקצוע. עליהם לפעול להכשרתם המקצועית של המורים לשימוש מושכל בנתונים. במסגרת תפקידיהם עליהם לבצע את הפעולות האלה:

- א. לאסוף נתונים על מצב ההוראה-למידה בתחום/במקצוע, ובכלל זה הנתונים של הישגי התלמידים כפי שהם מתקבלים בפעולות ההערכה השונות לצורך קידום מתמיד של איכות ההוראה-למידה והישגי התלמידים בתחום/במקצוע
- ב. לסייע למורים ולהדריך אותם במילוי תפקידיהם על פי חוזר זה
- ג. להכין, בשיתוף המורים, תכנית הערכה, ובכלל זה תכנית מבחנים כיתתית ובית-ספרית, לאור תכנית העבודה בתחום/במקצוע ולאור תכנית העבודה הבית-ספרית
- ד. לפעול יחד עם מורי התחום/המקצוע להבטחת הזדמנויות הלמידה הנחוצות, ובכלל זה פעולות ההערכה, כדי להביא את כל התלמידים להישגים הנדרשים בתחום/במקצוע
- ה. ליטול חלק עם הנהלת בית הספר בהערכה של מידת השגת היעדים בתחום/במקצוע ובעיצוב תכנית העבודה להתקדמות בנושא לאור היעדים.

6.3 תפקידי רכז ההערכה הבית-ספרי

תפקידיו המרכזיים של רכז ההערכה הבית-ספרי הם להוביל להטמעת תרבות הערכה בבית הספר, לקדם את השימוש של קהילת בית הספר בכלי הערכה שונים כחלק אינטגרלי מתהליכי ההוראה-למידה-הערכה (הל"ה) ולתמוך בתהליכי קבלת החלטות פדגוגיות וארגוניות מבוססות נתונים.

הרכז יפעל בשיתוף עם בעלי תפקידים אחרים בצוות ובכפיפות למנהל בית-הספר.

לפירוט תפקידי רכז ההערכה הבית-ספרי ראו חוזר "הודעות ומידע" סח/10, סעיף 1-8.1.

6.4 תפקידי המנהלים

א. לפעול ליצירת אווירה שבה יתקבלו ההערכה בכלל והמבחנים בפרט כחלק מתהליך החינוך ומתהליך ההוראה-למידה להשגת היעדים שנקבעו ולא כאיום על תלמידים ו/או על מורים

ב. לעצב מדיניות בית-ספרית המבוססת על הוראות חוזר זה בנושא ההערכה בכלל ובנושא מבחנים בפרט ולפעול ליישומה

ג. ליצור מאגר מידע לשירות המורים בנושא ההערכה, ובכלל זה כלי הערכה מגוונים

ד. לבנות, בשיתוף המורים, תכנית הערכה בית-ספרית שתהיה חלק מתכנית העבודה הבית-ספרית להשגת יעדי בית הספר ולהנחות את המורים בבניית תכנית הערכה כיתתית ואישית לתלמיד לפי הצורך

ה. לעקוב אחר נתוני ההערכה המתקבלים, לבצע אינטגרציה של הנתונים המצטברים ולהשתמש בהם לקידום העבודה הפדגוגית בבית הספר (כגון יצירת רצף חינוכי-לימודי, פיתוח מקצועי של המורים, ארגון מסגרות הלמידה והמשאבים)

ו. ליצור מאגר רב-שנתי של נתוני הערכה מצטברים לצורך מעקב אחר מצב הלימודים וההוראה בבית הספר בתחומים השונים לאורך זמן

ז. לקיים דיונים עם סגל ההוראה על ההיבטים השונים של ההערכה בכלל ועל נתוני ההערכה במבחנים בפרט

ח. לפעול להעברת מידע להורים על המדיניות בבית הספר בנושא ההערכה בכלל ובנושא המבחנים בפרט

ט. לדאוג להכשרת רכזי המקצוע בנושא ההערכה בכלל והמבחנים הפנימיים בפרט.

6.5 תפקיד המפקחים

המפקחים יקדישו זמן ייחודי לעיסוק בנושא במסגרת מועצות המנהלים, יסייעו למנהלים בהעמדת הידע המקצועי הנדרש לביצוע המדיניות ויעקבו אחר ביצוע הוראות חוזר זה בביקוריהם השוטפים בבתי הספר.

4. בחינות

4.3 בחינות בגרות

4.3-37 התכנית הלאומית ללמידה משמעותית – החטיבה העליונה: זכויות של תלמידים עולים ותלמידים תושבים חוזרים הנבחנים בבחינות הבגרות

מבוא

תמצית

בשנת הלימודים התשע"ד פורסם חוזר מנכ"ל המתווה את מבנה הלימודים בבית הספר העל-יסודי ומעצב את דרכי ההערכה ואת מבנה ההיבחנות ומפרט את הדרישות לתעודת הסיום במערכת החינוך (חוזר הוראות הקבע עד/7(ד)). הצורך להתאים את המתווה החדש לתלמידים עולים ולתלמידים תושבים חוזרים מחייב עדכון של ההתאמות וההקלות הניתנות לתלמידים אלו, וחוזר זה מפרט את ההתאמות המעודכנות. אחד השינויים העיקריים בהקלות הניתנות לתלמידים תושבים חוזרים הוא מתן האפשרות לצבור שנות היעדרות לא רצופות כדי להיות זכאים להקלות ולהתאמות.

חוזר זה מחליף את חוזר הוראות הקבע סט/3(א), סעיף 4.3-35 באותו נושא. נדגיש:

א. החוזר חל על תלמידים המתאימים להגדרות המפורטות ב-2 להלן.

ב. החוזר אינו חל על תלמידי י"א-י"ב בשנה"ל התשע"ה, על תלמידי י"ב בהתשע"ו ועל תלמידים שקיבלו עד שנה"ל התשע"ד (כולל) סטטוס היבחנות של "עולה חדש" או "עולה ותיק".

התוקף: החל מ-7 באוקטובר 2014, לתלמידים שיחלו את לימודיהם בכיתה י' בשנת הלימודים התשע"ה (2015) ואילך.

התחולה: נבחנים הזכאים לזכויות עולים ולזכויות של תושבים חוזרים הניגשים לבחינות הבגרות.

הסטטוס: החלפה.

חוזרים קודמים באותו נושא: סעיף 4.3-35 בחוזר הוראות הקבע סט/3(א), "זכויות של תלמידים עולים ותלמידים תושבים חוזרים הנבחנים בבחינות הבגרות" – **מבוטל** (למעט לגבי תלמידי י"א-י"ב בשנה"ל התשע"ה, תלמידי י"ב בהתשע"ו ותלמידים שקיבלו עד שנה"ל התשע"ד (כולל) סטטוס היבחנות של "עולה חדש" או "עולה ותיק").

חוזרים קודמים בנושאים קשורים

- סעיף 4.1-4 בחוזר הוראות הקבע עה/2(א), "התכנית הלאומית ללמידה משמעותית – החטיבה העליונה: תלמידים בעלי ליקויי למידה בכיתות י" – תהליכי התאמה להתערבויות בלמידה ובדרכי ההיבחנות" – **בתוקף**
- סעיף 3.1-50 בחוזר הוראות הקבע עה/2(א), "התכנית הלאומית ללמידה משמעותית – מבחנים פנימיים כחלק מההערכה על פני הרצף החינוכי" – **בתוקף**
- סעיף 3.1-49 בחוזר הוראות הקבע עד/12(א), "התכנית הלאומית ללמידה משמעותית – החטיבה העליונה: מועדי ההיבחנות לאוכלוסיות מיוחדות" – **בתוקף**
- סעיף 3.1-48 בחוזר הוראות הקבע עד/12(א), "התכנית הלאומית ללמידה משמעותית – החטיבה העליונה: מבנה הלימודים, ההיבחנות ותעודות הסיום בחינוך הטכנולוגי-מקצועי" – **בתוקף**
- סעיף 3.1-47 בחוזר הוראות הקבע עד/7(ד), "התכנית הלאומית ללמידה משמעותית – החטיבה העליונה: ארגון הלימודים ותעודות הסיום" – **בתוקף**.

התפוצה: המנהלים והמורים בבתי הספר העל-יסודיים והמפמ"רים.

הגורם האחראי

- א. **שם היחידה:** האגף לקליטת תלמידים עולים
- ב. **בעל התפקיד:** מנהל האגף לקליטת תלמידים עולים
- ג. **מספר הטלפון:** 02-5603619
- ד. **כתובת הדוא"ל:** agafklitato@education.gov.il

תוכן העניינים

- 1. רקע
- 2. הגדרות
- 3. אופן החישוב של משך ההיעדרות מהארץ של תלמיד תושב חוזר

4. ההתאמות בבחינות הבגרות
5. תוקף הזכאות להתאמות
6. נבחנים אקסטרניים
7. נבחנים הלומדים במסגרת תכנית קידום נוער – היל"ה
8. נבחנים הלומדים במסגרת בתי ספר תעשייתיים בפקוח משרד הכלכלה (לשעבר משרד התמ"ת)
9. נבחני משנה בוגרים.

1. רקע

התלמידים המוגדרים כעולים חדשים וכן תושבים חוזרים (בהתאם להגדרות ב-2 להלן) מתמודדים עם אתגרים רבים:

- רכישת השפה העברית, שהיא בעבורם שפה שנייה
- השלמת פערים לימודיים במקצועות הלימוד השונים
- התמודדות עם קשיים הנובעים מהמעבר הבין-תרבותי.

כדי להתמודד בהצלחה עם אתגרים אלו התלמידים העולים והתלמידים התושבים החוזרים זכאים להתאמות בבחינות הבגרות (פירוט ההתאמות ראה ב-4 להלן). מתן ההתאמות נובע מההכרה בזכותם של התלמידים להזדמנות שווה ומההבנה שבאמצעות ההקלות הם יוכלו לגשר על הפערים ולממש את יכולותיהם במערכת החינוך בפרט ובחברה הישראלית בכלל.

2. הגדרות

- 2.1 **תלמיד עולה**: תלמיד שנולד בחו"ל ועלה לישראל.
- 2.2 **תלמיד תושב חוזר**: תלמיד שנולד בישראל ושהה מחוץ לישראל במשך כמה שנות לימוד.
- 2.3 **תלמיד אזרח עולה**: תלמיד שנולד בחו"ל להורים ישראלים ועלה לישראל.
- 2.4 **תלמיד תושב ארעי, בת או בן של נתין זר, תייר**: מי שנולד בחו"ל והוגדר על ידי משרד הפנים כתושב ארעי או כתייר או שהוא בת או בן של נתין זר.

3. אופן החישוב של משך ההיעדרות מהארץ של תלמיד תושב חוזר

משך ההיעדרות מהארץ מחושב ביחידות של שנות לימוד, החל מכיתה א' ועד לחזרה לארץ. המועד הקובע הוא תאריך הכניסה לארץ, הנקבע על פי "תעודת בירור פרטים על נוסע" ממשרד הפנים.

4. ההתאמות בבחינות הבגרות

4.1 לצורך הגדרת הזכאות להתאמות בבחינות הבגרות נקבעו שלוש רמות המאפיינות כל קבוצה של תלמידים, כמפורט בטבלה שלהלן:

תושבים חוזרים	עולים אזרחים עולים תושבים ארעיים תיירים ילדים של נתין זר	רמות
תלמיד שלא למד בישראל לפחות 4 שנות לימוד מלאות* גם אם לא רצופות (הספירה היא החל מכיתה א') (א')	תלמיד שהגיע לישראל והחל ללמוד באחת מהכיתות א'-ג'	רמה א'
תלמיד שלא למד בישראל 6 שנות לימוד מלאות* ומעלה, גם אם לא רצופות (הספירה היא החל מכיתה א') (א')	תלמיד שהגיע לישראל והחל ללמוד באחת מהכיתות ד'-ח'	רמה ב'
תלמיד שלא למד בישראל 6 שנות לימוד מלאות* ומעלה, גם אם לא רצופות, ושב למערכת החינוך בישראל לאחר שמלאו לו 15 שנים או בכיתה י', לפי המוקדם מביניהם	תלמיד שהגיע לישראל והחל ללמוד באחת מהכיתות ט'-י"ב	רמה ג' **

* שנת לימודים מלאה נחשבת 180 ימים, החל מ-1 בספטמבר ועד 30 ביוני כל שנה.
** ברמה ג' יינתנו לתלמידים, נוסף על ההתאמות של רמה זו, גם ההתאמות הניתנות ברמות א' ו-ב'.

4.2 ההתאמות בבחינות הבגרות לתלמידים הזכאים לכך – בהתאם לטבלה לעיל – התאמות הניתנות בשלוש הרמות

- 4.2.1 היבחנות בשאלון לעולה החדש בשפה העברית בכתב במקצועות החובה (כפי שפורסם בקובץ השאלונים והבחינות העיוני): עברית, ספרות, אזרחות, תנ"ך, היסטוריה, תושב"ע, מחשבת ישראל (דת), יהדות (דתי ועצמאי)
- 4.2.2 תוספת זמן של 25% למשך כל הבחינות בכתב
- 4.2.3 התעלמות משגיאות כתיב בהיבחנות בשפה העברית
- 4.2.4 הקראת שאלון הבחינה בעברית לכל הבחינות בכתב בעברית (לא תהיה הקראת שאלון בשאלון דו-לשוני)
- 4.2.5 שימוש במילון (גם אלקטרוני) עברית-שפת-אם/שפת-אם-עברית בכל המקצועות והשאלונים בשפה העברית בהיבחנות בכתב, למעט לשון והבעה
- 4.2.6 באנגלית שימוש במילון (לא אלקטרוני) אנגלית-שפת-אם, שפת-אם-אנגלית בבחינות בכתב
- 4.2.7 שימוש בספר תנ"ך מלא ומתורגם לשפות שונות בבחינת הבגרות בתנ"ך לנבחנים בשאלון רגיל ובשאלון לעולה.

4.3 תוספות הניתנות לתלמידים הנבחנים לאורך שנות הלימודים ובבחינות הבגרות בשאלונים רגילים (לא בשאלוני עולה חדש ולא בשאלונים בעל-פה)

- 4.3.1 א. **ברמה א'** – תוספת של 10 נק' לציון השנתי/המסכם בכל מקצוע שההיבחנות בו היא בכתב ובשפה העברית (התוספת תינתן ע"י ביה"ס)
- ב. **ברמות ב' ו-ג'** – תוספת של 15 נקודות לציון השנתי/המסכם בכל מקצוע שההיבחנות בו היא בכתב ובשפה העברית (התוספת תינתן ע"י ביה"ס)
- 4.3.2 א. **ברמה א'** – תוספת של 10 נקודות לציון בבחינת בגרות חיצונית בכל מקצוע שההיבחנות בו היא בכתב ובשפה העברית
- ב. **ברמות ב' ו-ג'** – תוספת של 15 נקודות לציון בבחינת בגרות חיצונית, בכל מקצוע שההיבחנות בו היא בכתב ובשפה העברית

4.3.3 **ברמות א', ב' וג' – תוספת של 10 נקודות בבחינת הבגרות באנגלית,**
למעט לתלמידים שהגיעו מארצות דוברות אנגלית.

4.4 **בחינות דו-לשוניות ברמות ב' ו-ג'**

4.4.1 ברמות ב' ו-ג' תתאפשר היבחנות בבחינות בגרות דו-לשוניות בכתב (בחינות הכתובות בשפת-האם ובעברית באותו טופס בחינה) במקצועות החובה – תנ"ך (ממ', ממ"ד ועצמאי), ספרות, אזרחות, היסטוריה, יהדות (בבחינות לעולה), מתמטיקה (במבחן רגיל) – ובמבחנים רגילים במקצועות הבחירה כימיה, פיזיקה, ביולוגיה, מדע וטכנולוגיה (מוט"ב) ומדעי הטכנולוגיה. הבחינות הדו-לשוניות יתורגמו ל-5 השפות רוסית, אמהרית, אנגלית, צרפתית וספרדית בלבד. ב-5 השפות האלו תינתן אפשרות למענה בשפת-האם או בעברית במועד הקיץ בלבד.

4.4.2 אם לא יימצאו מעריכים מוסמכים על ידי אגף הבחינות באותן שפות באותם המקצועות, יעריך האגף את הבחינות שיתורגמו קודם לכן על ידי מתרגמים מומחים.

4.4.3 במקצועות שבהם קיים דף מילון מונחים מקצועיים דו-לשוניים ב-5 השפות הוא יסופק לנבחנים.

4.4.4 נבחנים בשאלון של בחינת בגרות דו-לשונית אינם זכאים לתוספת נקודות בציון הבחינה כמו גם להקראת שאלון או לשימוש במילון.

4.5 **היבחנות בע"פ ברמה ג'**

ברמה ג' הנבחנים זכאים להיבחן בעל-פה בשפה העברית בכל המקצועות, למעט מתמטיקה, אנגלית ולשון והבעה. נבחנים אלו אינם זכאים לתוספת נקודות בציון הבחינה, אבל הם זכאים להקראת שאלון ולשימוש במילון.

4.6 **תלמידים המוערכים בהערכה חלופית**

לתלמידים הנבחנים במתכונת הבחינות החדשה לפי חוזר הוראות הקבע עד/7(ד), סעיף 3.1-47, "התכנית הלאומית ללמידה משמעותית – החטיבה העליונה: ארגון הלימודים ותעודות הסיום", אשר יוערכו בהערכה חלופית במקצועות החובה והבחירה לזכאות לבגרות, יקבע בית הספר את הציון הבית-ספרי המדווח, כמו לכלל התלמידים, ולא יוסיף להם ניקוד.

4.7 תלמידים עולים המאובחנים כבעלי לקות למידה

תלמידים עולים המאובחנים כלקויי למידה יקבלו את כל ההתאמות המגיעות להם בשל היותם עולים וגם את ההתאמות המגיעות להם כלקויי למידה; זאת לפי הנחיות מפמ"ר המקצוע. אם ההתאמות כוללות תוספת ניקוד, היא תינתן רק פעם אחת. ההתאמות יינתנו גם בבחינות רגילות וגם בבחינות עולים.

5. תוקף הזכאות להתאמות

- 5.1 תלמידים עולים מאתיופיה יוכלו להיבחן על פי הזכויות שהיו זכאים להן בחטיבה העליונה בבחינות הבגרות במשך 12 שנים או עד גיל 25, לפי המאוחר מביניהם.
- 5.2 תלמידים עולים, תלמידים תושבים חוזרים, תלמידים תושבים ארעיים, בן או בת של עובד זר ותייר מכל המדינות לבד מאתיופיה יוכלו להיבחן על פי הזכויות שהם היו זכאים להן בחטיבה העליונה בבחינות הבגרות במשך 10 שנים או עד גיל 23, לפי המאוחר מביניהם.

6. נבחנים אקסטרניים

תנאי היבחנותם של נבחנים אקסטרניים העונים על ההגדרות ב-2 לעיל באותו מעמד זהים לאלו של הנבחנים האינטרניים באותו מעמד.

7. נבחנים הלומדים במסגרת תכנית קידום נוער – היל"ה

תנאי היבחנותם של נבחנים אלו העונים על ההגדרות ב-2 לעיל זהים לאלו של הנבחנים באותו המעמד.

8. נבחנים הלומדים במסגרת בתי ספר תעשייתיים בפיקוח משרד הכלכלה (לשעבר משרד התמ"ת)

תנאי היבחנותם של נבחנים אלו העונים על ההגדרות ב-2 לעיל זהים לאלו של הנבחנים באותו המעמד.

9. נבחני משנה בוגרים

נבחני משנה בוגרים, שסיימו 12 שנות לימוד ונבחנו בבחינת בגרות אחת לפחות, ימשיכו להיבחן עד תום הזכאות לזכויות עולה, כפי שנקבע להם במהלך לימודיהם בחטיבה העליונה.

הוצאה לאור : גף הפרסומים, משרד החינוך

עריכה : דליה הלוי ודליה לאופר

עריכה לשונית : דליה לאופר

מרכזות ההפקה : שרה גמליאל ורונה פירו

עיצוב : סטודיו "שחר שושנה"

הודפס במדפיס הממשלתי, ירושלים

כתובת המאגר הממוחשב של חוזרי המנכ"ל: www.education.gov.il/mankal